

CAMPINI

DRIEMAANDELIJKS BLAD VAN HET STREEKARCHIVARIAAT

NOORD-KEMPENLAND

8E JAARGANG

APRIL 1978

NR. 29

REDAKTIE: W. KLAASEN, STREEKARCHIVARIS

M. VAN DER HEIJDEN BRUNING, ADJUNKT-STREEKARCHIVARIS

REDAKTIEADRES: TORENSTRAAT 1, OIRSCHOT

POSTBUS 11

TEL. 04997-2828 - TOESTEL 33

De prijs voor een abonnement bedraagt f 12,-- per jaar, vanaf 1 april 1978, bij vooruitbetaling te voldoen, te storten op post-girotekening 10.69.032 van de gemeente Oirschot met vermelding abonnement Campinia. De prijs voor losse nummers is f 3,-- p.st. Indien opzegging niet schriftelijk is medegedeeld voor het begin van het nieuwe kalenderjaar, wordt het lidmaatschap voor het volgende jaar automatisch voortgezet.

Uitgeversrecht: Streekarchivariaat Noord-Kempenland

N.B. Op schriftelijk verzoek kan toestemming tot overname worden gegeven.

De niet-ondertekende artikelen zijn samengesteld door de medewerkers van het Streekarchivariaat Noord-Kempenland. Voor de inhoud van de ondertekende artikelen is de redactie niet verantwoordelijk.

I NHOUD

I.	Gedicht over Oirschot (door Toke van de Ven-Lommers)	
II.	De vrijwillige rechtspraak in de dingbank Zeelst-Veldhoven-Blaarthem (vervolg)	7
III.	De notulen der vergaderingen van schepenen, burgemeesters, armmeesters, kerkmeesters, zeters en notabelen der in de dingbank van Zeelst-Veldhoven-Blaarthem verenigde dorpen (vervolg)	10
TV.	Jaarkronieken uit de schepenprotokollen van Oirschot-Best (door J. Santegoeds, Nuenen)	15
V. a.	De oorkonden van Best en Oirschot vanaf de 14e eeuw (vervolg)	18
	80. Schepenoorkonde van 's-Hertogenbosch 20 april 1425	18
VI.	Oude toponymica (door J.A.J. van Den Bosch, Veldhoven)	19
VII.	Genealogica	22
	1. Echtparen van Croonenburg van 1620 - 1972	22
	2. A. Genealogische Fragmenten uit de proto- kollen van vrijwillige rechtspraak in het oud-rechterlijk archief van Oir- schot en Best (vervolg) (door A. van der Meulen, Eindhoven)	22
	B. Huwelijken in de Hervormde Kerken van Oostelbeers en Middelbeers, 1772 - 1804 (vervolg)	24
VIII.	Huizen en hun bewoners te Oirschot van de zeventiende tot de twintigste eeuw	26
IX.	A. De arme weduwe ... of de welstand in Best in 1830 (door P.F.M. Rosier)	27
	B. De "desolate toestand" van Oerle en Meer- veldhoven in 1753	29
X.	Lijst van woningen te Veldhoven in de 18de eeuw (vervolg)	31
XI.	Lezers leveren hun bijdrage	33
	1. De parochie van de H. Caecilia te Veldhoven onder het pastoraat van Gerardus Verhoeven, 1826 - 1875	
	D. De pastoor en mens Gerardus Verhoeven (vervolg) (door Th.A. Kuypers)	33

I NUHUDIvelvidni

2. hlaparen van Croonenhorg (vervolg) (door A.B. van Cronenburg, Rotti lihnil)	38
3. St. Odulphus, Bisschop van Iirnliit (door J.Th.M. Melssen)	41
XII. A. De verkoping van het huis Den Bergh te Spoordonk in 1672...	42
B. ... en een eeuw later	45
XIII. De heren van Vught en Oirschot in de 12de en 13de eeuw (vervolg)	47
5. Het geslacht der heren van Vught in de 13de eeuw (vervolg) (door T. Klaversma, Eindhoven)	47
XIV. Archivalia aangaande de oude Kempische gilden (vervolg)	49
18. Het Sint-Jansgilde te Oerle en het recht van de waag	49

- 1 -

I. GEDICHT OVER OIRSCHOT

(door Toke van de Ven-Lommers)

ONS SKÓN ORSKOTS EN ORSKOTSE MINSEN

Op skool dor moete we Nederlands praote
Mêr 't Orskots dê is toch zoe skai
Dê 't zund waar dê we 't zon verlere
Dus ondermekaar, dor haauwe we 't ón.

Mêr nie alleen gewoon 't Orskots
Ok woorden vooral uit vruger tijd
Die moete we in ere haauwe
Want anders raken wij ze kwijt.

Kêk, ammol zijn we toch geboren
In de skommelwieg dor laagde wêrm
Dan kwaam de buurt en de familie
Die kwamen mi den krommen érm.

Ge kwaamt in de kakschool bij meseur Dora
Dor moogde lêpkés pluizen, ja
En um oeuw bruukskes vast te maken
Waar dor meseur Servatia.

De mêsterskool waar veur de jongens
De mêskes, bij de nonnen hier
De jongens han mi reep en skietbol
En mi bokspringen veul plezier.

Ok houtje rapen, 'n speul vur jongens
En dan nog: hakmes, lepel of skeer
Elk jaor, mi skool naor de witte bergen
Mi boer-kaaren op en neer.

De mêskes dinne tiele-vreeën
En vangen achter mekare aon
Of stonne stil bê 't Lourdes-grôtje
Dê han w'een op de spulplats stón.

Ze dinnen knikkeren in 'n kuiltje
Jan Huige, in de ronde kring
En ok al vangen mi verlossen
Wê ok al heel plezierig ging.

't Waar hete bliksem en petassie
We aten struif en mallekepap
Van mulk, dor koste van no achtere
En oit ging dê merakels rap.

En waarde dan is on den dunne
Dan zinne ze: Hij is on de spel
Dan moeste hel den dag no 't haske
Wê 't hilske is, dê witte wel!

Bê vrouw van de Steen, en ok bê Kuypers
Dor holde we 'n boezaloen
Ok Jan den Berbier en Anna Oetel
Han ellegoed en breikatoen.

Dan hadde 'ne veurscheut of 'ne skolk
Da han de vrouwen vur der lijf
Dê lijf zaat stevig ingeregen
In 'n corsjet, hel hog en stijf.

Bê Jans Noyen, of Willem Kolle
Dor bleefde vur de toonbank stan
Ge zint mêr wê ge gêr zat hebbe
Dan gawe ze 't oeuw gere an.

Ze telde 't uit op 'n pepierke
Uit de knipbeurs wier hetend
't Waar zo mar iets van zeuven stuivers
Want 't waar nie duur wê ge had gehold.

Mi kermis kregen we gerukte paling
Ge aat 'ne vetten olliebol
Dan efkes in de mallemeulen
Dan vuulde oeuw eigen alling dol.

Ge had 'n stuk of negen bakkers
Jan Nuys, die ha unne buik zoe dik
Ze han piesteleekes en bestéllen
En mi de kermis: krintemik!

In de herberg waar 't plezierig
Dor wier gepruufd, dor wier gekat
En 's aoves um elf ure sluiten
Toch waar der wel is iemus zat.

De buurt die moes de huukes bidden
De hel familie moes te lijk
En hadde de vur-rouw, of droegde 'n fallie
Dan liepte wel wê in de kijk!

En 's Zondags moessen we no twee missen
De "Congregatie" en no 't "Lof"
En kwam dan 's aoves ouwe vrijer
Dan kuirde efkes dur den hof.

Mi 't slachten kregen we de kaoikes
En ok de zult en balkenbrij
Mêr dieë ouwe Deken Freysen
Die smulde van de kermenei.

'Ne natnek waar 'n skijthuis
'n Kelleke waar 'ne flauwe vent
'n Hollewei en ok 'n haokwuw
DE 's hars en giens heel goed bekend.

De kale kak, da ware miensen
Zo van: die manen dê ze 't um zên
Mar ês ik dur pertemenee mog vale
Dan waar ze platter as de man.

En bê 'n brand dan harde 't starmen
De brandspuit waar 't die kome moes
Ja vruger kost merakels branden
Want denkt mêr is: ba Klaos den Does.

In unne musterd zaat unne klippel
We han unne timmus en 'n verkêt
We han 'ne kreugen en 'ne griesel
'n Laoike in ons kabinet.

Apprentie maken, affeseren
We dronken koffie uit 'n tas
En iemus die ge iets wijs wot maken
Waar iemus die nie kulvrij was.

'n Harde peer, die moes nog muke
'n Zofte peer, die aten we op
Brembezieën en grote knoersels
Die aten we altijd mi de grop.

We dinnen peiten en we smorsten
D'r wier gedabd, d'r wier gemukt
En wo'n ze oeuw oit 'n bietje kullen
Dan han z'oeuw zoegezeed vernukt.

De mist waar mok, de starm 'n hauwmauw
D'r waar 'n zeel, d'r waar 'n skeel
We kende zwierts, we makte timper
De spekstruif waar van boegendemeel.

We dinne tuitele en teitere
De jong die wieren afgebeid
En waar d'r 'n hundje weggelopen
Dan zinne ze: " 't Is 'ter uitgeneid".

't Waar haffelen en uitportretten
We slipperde 's winters op 't ijs
'Ne pulling kos ontzettend stobbere
En 'ne kwal, die waar nie wijs.

We kende kulders en blauwpiepers
Dokkeutel worre was 'ne ramp
Ok hadde kneuters en biebijters
'n Koolduif, markolf en 'ne klamp.

In de meimond, mulders vangen
Meizoentjes, vur 't Mariabild
St. Jansbloem, Knillisroos, Lievermênnekes
Pisfitjes, groeide zo in 't wild.

Overentie, capetunie
Kaskenauten, begenktenis
Spouwen, krintebaard en ukxel
En witte nog wê klepskouw is?

Broelie, lozzie, neuzik, peinen
Entelen en stroop gelek
Bekant, begaoien, 'n bezwei en onrens
Verslekkeren, teine, suust en krêk.

'n Tietei, 'n toot, 'n pinuir, Toeter
'n Klabots, 'n slichtmes, 'n huib, 'n kwak
Bromolie kochte mi de liter
'n Siepoog was 'n ongemak.

Dan ware d'r nog verscheie minsen
Die gij ok nie vergeten bent
Piet Stans bevurbild en ok Hanne
Die hedde ammol goed gekend.

Piet Stans waar vruger onze kuster
Die slofte altijd dur de kerk
'k Zie 'm nog aon 't kleptouw hangen
Dê kleppen hurde hé z'n werk.

En Piet há veul verstand van blomme
Want ês de Meiffind wier gevierd
Dan hattie toch ons Lieve Vrouwke
Veur in de kerk zoe skon versierd.

Ge kocht bij Hanne van de blister
'n Sponsdoos, griffels en 'n lei
Cathechismus, paternosters
Skapulier, medaille en dé gerei.

We han ok goei koorzangers vruger
Jan van Beers en Frans de Croon
En Willem Coppelmans bevurbild
Zong altêd op 'ne lage toon.

Ze zongen " 't Lof" en de processie
De leste Mis in 't skên Iatijn
Zoe'n minsen moeten na toch zeker
Wel heel hog in den Hemel zên.

Dan han we ok nog Jantje Bogmans
O, die kos zoe dribbelig gaon
Die ging thuis de minsen scheren
Ha 'n lichtgrijs pêkske aon.

Jantje ha verstand van ziektes
Heel veul vroegen 'm un raod
's Nachts ging ie mee mi dokter Lobach
Jantje waar nog nie zoe kaod

En Jantje van Esch, die moes afkleppen
Die 'ter ménes tegen hees
En dan riep ie deur de straoten:
"Heden op het slachthuis vlees".

Dan Hannuske mi z'n autobuske
Ree nao Best toe, giens en terug
Ge kost erin mi twaalf minsen
't Ging wel veilig mêr nie vlug.

Wê dunkt oeuw van de kolenboeren
Ze brochten zelf de kolen rond
Ze han 'n karke mi twee raaie
En doronder soms 'ne hond.

Dan han we, dor zên we heel gruts op
Jan Kruysen, de schilder van de kunst,
Dê hij in Orskot goed den aord hai
Dê zien we ammol ês 'n gunst.

Wen in de Mei, al heel vruug 's mérgens
Dan gingen we nao de kapel te voet
We baden negen rozenhuukes
Dê weten we ammol nog zo goed.

En 's Zondags ston 't er vol mi kraomen
Mêr de jong die waren gauw content
Ze kochte dan no heel lang zuuke
'n Groot stuk sep vur enne cent.

De grote jongens en de meiden
Die vonden daor ok nog vertier
Die kwamen nie allenig bidden
Ze vonden sjans, dê gaf plezier.

Zo hebben we zeshonderd woorden
Mi ons grupke bij mekaar gezocht
We doken ammol in 't verlejen
En ieder ha wê mee gebrocht.

En mocht 'er soms belang bê hebben
We hebben ze op 'n pepierke stón
Ge kunt gerust is komme kijken
Bê kuirt is op en komt is 6n.

D'r is lichelijk 'n kumke koffie
Misschien nog 'ne spektaklieman
Dan geul we efkes zitten buurten
Is dê nie echt Orskots dan?

Zo kunne we nog ure durgón
Mi al dê Orskots, 't is zoe skón
Ge moet wel oit ouw nederlands praote
Mêr onder mekaar, dor haauwe we 't 8n:

Dit gedicht van onze abonnee, mevrouw Van de Ven, werd eerder gepubliceerd in een boekje, uitgegeven ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de heemkundekring "De Heerlijkheid Oirschot".

II. DE VRIJWILLIGE RECHTSPRAAK IN DE DINGBANK ZEELST-VELDNOVEN-
BLAARTHEM

(vervolg)

506. 3-11-1617 blz. 237/2

Bertha Lenaerts, dochter van Jan Jan Bliccx, heeft samen met haar voogd en met haar zwager Goyaert Janssen overgedragen aan Jan Gerits een heiveld in de "Leemscuylen" aan de "Sonderwijckse Hey" (belendende percelen: jhr. Goort van Eyc, Evaert Hendricx, de gemeint, Jan Neeskens alias Lathouders).

Schepenen: Michiel Nijssen - Peter Wouters

507. Zo.Ve. 24-10-1617 blz. 237/3 - 238/2

Hendrick Janssen als voogd van zijn vrouw Jenneken heeft overgedragen aan Jan Claessen: 1) groes en land, gelegen te Zonderwijk-Veldhoven, ter plaatse genaamd "den Heyberch" (belendende percelen: Peter Wouters, Hendrick Janssen, Hendrick Willems, de gemeint); 2) een stuk land te Zonderwijk-Veldhoven (belendende percelen: Peter Cornelis, Peter Wouters, de kinderen van Jan Janssen alias Knechsel, de gemeint); 3) een stuk land te Zonderwijk-Veldhoven (belendende percelen: Marie Jan Lambrechts en haar kinderen, Peter Wouters en Digna Claes, Hendrick Willems, de kinderen van Jan Janssen alias Knechsel); 4) een stuk land te Zonderwijk-Veldhoven (belendende percelen: Peter Wouters, Digna Claes, Hendrick Willems, het stuk waarvan dit is gedeeld). Hendrick Janssen verklaart, dat Jan Niclaessen het volle bedrag dat hij in verband met deze overdracht verschuldigd was, heeft voldaan.

Schepenen: Michiel Nijssen - Peter Wouters.

508. 30-10-1617 blz. 239/1

Dierick Jacobs Janssen heeft beloofd te betalen aan Borchgrave, heer van Oerle: 1) het gedeelte van zekere cijns, gaande uit zijn (Dierick Jacobs') huis en tuin, dat Dierick Peter Diericx heeft verworven uit de goederen van zijn vader Peter Diericx; 2) een cijns gaande uit goederen die Dierick Peter Diericx gekocht heeft van Goort Hermans en diens broer. Voorts nog: een cijns aan het kapittel van Oirschot; een cijns gaande uit de goederen van Goort Hermans, oorspronkelijk verschuldigd aan de heer van Hilvarenbeek en nu aan Wouter den Mulder.

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

509. 30-10-1617 blz. 239/2

Dierick Jacop Janssen belooft, uit zijn huis en tuin te betalen het deel van zekere cijnsen dat aan Jacop Peters is toegefallen uit de goederen van Peter Diericx. De cijnsen zijn verschuldigd aan: Borchgrave, heer van Oerle; het kapittel van Oirschot; Wouter den Mulder (vroeger de heer van Hilvarenbeek).

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

510. Ve. 3-11-1617 blz. 240/1

Bertha Lenaerts, dochter van Jan Jan Bliccx, heeft samen met haar voogd en met haar zwager Goyaert Janssen overgedragen aan Jan Jan Hanssen haar deel in een stuk land, genaamd "Groot Hanssen Ecker", gelegen te Veldhoven ter plaatse genaamd "de Haessewinckel" (belendende percelen: Frans Janssen alias Popelier, Jan Pauwels, Jan Hanssen, de Clarissen van Den Bosch).

Schepenen: Michiel Nijssen - Peter Wouters

511. Zo.Ve. 12-12-1617 blz. 240/2 - 242/1

De kinderen en erfgenamen van Aert Francen en diens vrouw Truycken, te weten Hendrick Aerts, Jan Aerts, Lauwreys Hendricx als man van Lijsken Aerts, en de minderjarige kinderen van Frans Aerts met hun voogd Hendrick Aerts Francen, hebben van de hun toegevalen goederen, gelegen te Zonderwijk-Veldhoven ter plaatse genaamd Schoot, een deling gemaakt. Aan Hendrick Aert Francen (voor hemzelf) zijn bij loting ten deel gevallen: 1) een gedeelte van de aangelegen grond (bij het huis) met de daarop staande schuur (belendende percelen: de gemeint, het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, voorheen Peter Diericx); 2) een halve beemd, oostwaarts gelegen, ter plaatse genaamd "den dijck aen 't huys"; 3) de helft van zekere beemd aan "den Dijk" te Schoot (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, Jan Aerts, de kinderen van Jan Danen, de gemene weg); 4) een vierde deel van de "Thonis-acker" (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, Matheus Wouters); 5) een vierde deel van de "Schoot-acker", zuidwaarts gelegen (belendende percelen: Jan Aerts, het stuk waarvan dit is gedeeld, Wouter Hendricx, de weg); 6) een vierde deel van de "Coelbocht", zuidwaarts gelegen (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, Paulus Peters, de gemene weg); 7) een vierde deel van "het Bochtjen", zuidwaarts gelegen (belendende percelen: Dierick Peters, de weg, het stuk waarvan dit is gedeeld). Uit deze portie moeten de volgende lasten worden betaald: een pacht van 50 gulden per jaar te 's-Hertogenbosch; 12 gulden ineens aan Vreys Hendricx en Jan Aerts; een rente van een half vat rogge per jaar aan de pastoor van Veldhoven.

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

512. Zo.Ve. 12-12-1617 blz. 242/2 - 243/1

Aan Jan Aert Francen zijn bij loting ten deel gevallen: 1) een halve beemd, gelegen ter plaatse genaamd "de Begbroecken", oostwaarts (belendende percelen: Jacop Peters, het stuk waarvan dit is gedeeld, Joris Hendricx, de kinderen van Jan Jacops); 2) een vierde deel van de "Thonis-acker", noordwaarts gelegen (belendende percelen: Jacop Teuwens, het stuk waarvan dit is gedeeld, de kinderen van Teuwen Wouters, de weg); 3) een vierde deel van de "Schoot-acker", noordwaarts gelegen (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, Wouter Hendricx); 4) een vierde deel van "het Bochtjen", noordwaarts gelegen (belendende percelen: Willem Janssen, het stuk waarvan dit is gedeeld, Dierick Peters, de weg); 5) een vierde deel van de

'Coelbocht" (belendende percelen: Paulus Peters, het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg); 6) het huis, de helft van de kelder en de helft van de zolder; 7) een vierde deel van het bijgebouw (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, Dierick Peters).

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

513. Zo.Ve. 12-12-1617 blz. 243/2 - 244/1

Aan Laureys Hendricx zijn bij loting ten deel gevallen: 1) een halve beemd, gelegen ter plaatse genaamd "de Begbroecken" (belendende percelen: de kinderen van Jan Jacops en anderen, het stuk waarvan dit is gedeeld, Dierick Peters); 2) een vierde deel van de "Thonis-acker" (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, de kinderen van Matheus Wouters); 3) een vierde deel van de "Schoot-acker", zuidwaarts gelegen (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, Wouter Hendricx, Willem Janssen); 4) een vierde deel van "het Bochtjen" (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, Dierick Peters, de weg); 5) een vierde deel van de "Coelbocht" (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, Paulus Peters, de straat); 6) een vierde deel van het bijgebouw (belendende percelen: de Loop, het stuk waarvan dit is gedeeld, Dierick Peters, de weg).

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

514. Zo.Ve. 12-12-1617 blz. .244/2 - 245/1

Aan de minderjarige kinderen van Frans Aert Francen met hun voogd zijn bij loting ten deel gevallen: 1) een halve beemd (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de Loop, de weg, de kinderen van Jan Danen); 2) een vierde deel van de "Thonis-acker" (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de kinderen van Peter Diericx); 3) een vierde deel van de "Schoot-acker" met een lonnaad land grenzende aan het erf (belendende percelen: Paulus Peters, de kinderen van Peter Diericx, Wouter Hendricx, de weg); 4) een vierde deel van "den Bocht" (belendende percelen: Peter Jacops, het stuk waarvan dit is gedeeld, Dierick Peters, de weg); 5) een vierde deel van de "Coelbocht", zuidwaarts gelegen (belendende percelen: de kinderen van Jacop Teuwens, het stuk waarvan dit is gedeeld, Paulus Peters, de weg); 6) de "camer aen het huys", de halve kelder, de halve zolder en het andere deel van de aangelegen grond (belendende percelen: het stuk waarvan dit is gedeeld, de weg, de kinderen van Peter Diericx). Uit deze portie moeten de volgende lasten worden betaald: een pacht van 50 gulden per jaar te 's-Hertogenbosch; 12 gulden ineens aan de andere erfgenamen; een rente van een half vat rogge per jaar aan de pastoor van Veldhoven.

Schepenen: Michiel Nijssen - Frans Hendricx

III. DE NOTULEN DER VERGADERINGEN VAN SCHEPENEN, BURGEMEESTERS, ARMMEESTERS, KERKMEESTERS, ZETTERS EN NOTABELEN DER IN DE DINGBANK VAN ZEELST-VELDHOVEN-BLAARTHEN VERENIGDE DORPEN

(vervolg)

501. B. 28-4-1804 3/93r
Vergadering van de leden van het gemeentebestuur en de gekommitteerden van Blaarthem. Aangezien de ambtsperiode van de regerende burgemeester op 30 april a.s. afloopt, wordt tot de keuze van een nieuwe overgegaan. Voor de tijd van 1 mei 1804 tot 30 april 1805 wordt gekozen Jan van der Reijt.
Getekend: Jan M. Baselmans, C. van Dommelen, F. Donkers, H. van Baarschot, M. v.d. Heuvel, D. van Gennip, sekretaris J.F. de Wit.
502. B. 28-4-1804 3/93v
De burgemeester Jan van der Reijt heeft de eed in handen van de schout-civiel afgelegd.
Getekend: Jan van der Reijt (kon niet schrijven), G. de Wit, Jan M. Baselmans, C. van Dommelen, sekretaris J.F. de Wit.
503. V. 1-5-1804 3/91v
De burgemeesters Michiel Verbiesen en Hendrik Eijmans en de anrilneester Hendrik Blom (benoemd voor de tijd van 1 mei 1804 tot 30 april 1805) hebben de eed afgelegd in handen van de schout-civiel.
Getekend: Hendrik Blom, Michiel Verbiesen, Hendrikus Eijmans, W.v.d. Eijnden, A.v.d. Wildenberg, J. Somers, G. de Wit, sekretaris J.F. de Wit.
504. Z. 2-5-1804 3/92v
De burgemeesters Arnoldus van Rijsingen en Antonie J. de Wit en de anreester Francis Coppelmans hebben de eed in handen van de schout-civiel afgelegd.
Getekend: A.J. de Wit, Arnoldus van Rijsingen (kon niet schrijven), Francis Coppelmans (kon niet schrijven), G. de Wit, Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg, sekretaris J.F. de Wit.
505. Z. 8-6-1804 3/94
Vergadering van de schout-civiel en de leden van het gemeentebestuur en de gekommitteerden van Zeeist, waarbij door Peter van Brugel, inwoner van Meerveldhoven, een door hem aan het Departementaal Bestuur van Brabant gericht rekwes wordt getoond, waarin hij verzoekt in eigendom te mogen verkrijgen een perceel inkulte gemeentegrond. De vergadering besluit aan het Departementaal Bestuur te berichten, dat het rekwes van Van Brugel op waarheid berust, dat deze zeer behoef-

tig is en vader van 3 kinderen, dat hij in Meerveldhoven eenloonwoning heeft die hij moet verlaten en dat hij geen andere bmlim lin verkrijgen. Het gemeentebestuur van Zeelst verzoekt het Departementaal Bestuur het verzochte perceel pro Deo aan Peter van Brugel te mogen aanmeten.

Getekend: Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg, J.v. Dijk, P. Gouwenberg, F. v. Lierop, sekretaris J.F. de Wit.

506. V.Z.B.M. 22-8-1804 3/95
Extrakt uit het Register der Resolutiën van de Commissie van Politie en Economie uit het Denartementaal Bestuur van Brabant inzake verkoop van percelen van het Broek onder Veldhoven, Zeelst, Blaarthem, Meerveldhoven en Gestel, dat daarop ook enige aanspraak maakt. Allereerst moeten de quota der genoemde gemeenten in de opbrengst geregeld worden. Verder is het noodzakelijk, dat de wegen en waterleidingen, daardoor aan te leggen, eerst worden gereguleerd. Ten slotte moet door een reglement tegen verder misbruik van het Broek worden gewaakt. De gemeentebesturen worden dus aangeschreven (Veldhoven, Zeelst, Blaarthem, Meerveldhoven en Gestel) op 3 september om 10.00 uur in de voormiddag één of ten hoogste twee personen uit ieder dorp af te vaardigen en met de nodige volmacht te voorzien, om met de Commissie te overleggen en vast te stellen: 1) de verdeling van de quota der door de verkoop opgebrachte gelden onder de gemeenten; 2) de wegen en waterleidingen die in verband met de verkoping moeten worden aangelegd door het Broek; 3) het reglement tot wering van het uitbuiten van het Broek. Ieder der gekommitteerden van de gemeenten gelieve alle stukken, bescheiden en kaarten, die bij de onderhandelingen van dienst kunnen zijn, mede te brengen.
Getekend: J. Koppens.
507. V. 1-9-1804 3/96r
De leden van het gemeentebestuur van Veldhoven kommitteren de schepenen Arnoldus van den Wildenberg, om zich op 3 september om 10.00 uur bij de Commissie van Politie en Economie in Den Bosch te vervoegen, om samen met afgevaardigden der andere gemeenten een schikking, verdeling en reglement te maken aangaande het Broek.
Getekend: W.v.d. Eijnden, J. Somers.
508. Z. 1-9-1804 3/96v
De leden van het gemeentebestuur van Zeelst kommitteren Dirk Senders, om zich op 3 september a.s. om 10.00 uur bij de Commissie van Politie en Economie te vervoegen om samen met de afgevaardigden der andere gemeenten een schikking, verdeling en reglement te maken aangaande het Broek.
Getekend: Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg.
509. B. 1-9-1804 3/97r
De leden van het gemeentebestuur van Blaarthem kommitteren de schenen

Jan M. Baselmans, om zich op 3 september a.s. tegen 10.00 uur bij de Commissie van Politie en Economie te gevoegen, om samen met de afgevaardigden der andere gemeenten een schikking, verdeling en reglement te maken aangaande het Broek.

Getekend: C. van Dommelen

510. V.Z.B.M.G. 1-9-1804 3/97v-98r

Vergadering gehouden in de Raadkamer te Zeelst door de schout-civiel en de kommissie uit de leden van de gemeentebesturen van Veldhoven, Zeelst, Meerveldhoven, Blaarthem en Gestel (Veldhoven: W.v.d. Eijnden en A. van den Wildenberg, Zeelst: Joh. van Rooy, Peter van den Wildenberg en Dirk Senders, Meerveldhoven: G. Verheijden, Blaarthem: Jan M. Baselmans en Christiaan van Dommelen, Gestel: G. van der Waarden en Adr. de Hertogen). De schout-civiel stelt voor een schikking aangaande het Broek te maken alvorens de gekommitteerden van de gemeenten zich naar Den Bosch moeten begeven. Met uitzondering van de gekommitteerde van Meerveldhoven (die de vergadering verlaat) besluiten de gekommitteerden van de gemeenten aan de Commissie van Politie en Economie voor te stellen, het Broek te verdelen en aan een ieder een part te geven naar verhouding van de aanslagen in de kwartiertaux van Kempenland, zodat dan iedere gemeente met haar aandeel kan handelen tot meest gerief van haar ingezetenen.

Getekend: G. de Wit, W.v.d. Eijnden, A.v.d. Wildenberg, Joh. van Rooy, Dirk Senders, C. van Dommelen, Jan M. Baselmans.

511. V. 17-12-1804 3/98v

Jan Somers, Wouter van den Eijnden en Arnoldus van den Wildenberg, kommitteren de schepen Peeter van den Wildenberg, om zich op 19 december a.s. te Den Bosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor het jaar 1805.

Getekend: W.v.d. Eijnden, J. Somers.

512. Z. 17-12-1804 3/99r

Johannes van Rooy en Dirk Senders kommitteren de schepen Peter van den Wildenberg, om zich op 19 december a.s. te Den Bosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor het jaar 1805.

Getekend: Joh. van Rooy, Dirk Senders.

513. B. 17-12-1804 3/99v

Jan M. Baselmans en Christiaan van Dommelen kommitteren Francis Donkers, om zich op 19 december a.s. te Den Bosch als pachter der gemene middelen aan te dienen voor het jaar 1805.

Getekend: Jan M. Baselmans, C. van Dommelen.

514. Z. 18-4-1805 3/103r

Extrakt uit het register der Resolutiën van het Departementaal Bestuur van Brabant op een missive van de schout-civiel van het schoutambt Oerle inzake een nieuw te benoemen lid van het gemeentebestuur

van Zeelst in verband met het overlijden van de schepen Dirk Sendi--Voorgedragen en benoemd wordt Jan H. Beijsens. Het gemeentebestuur van Zeelst wordt verwittigd.

Getekend: Vogelvanger

515. Z. 26-4-1805 3/101

Vergadering van de leden van het gemeentebestuur en de gekommitteerden van Zeelst. Verkiezing van nieuwe burgemeesters en een armmeester: burgemeesters Antonie Jansen en Geert P. Senders, armmeester Adriaen Borgers.

Getekend: Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg, P. Couwenberg, J. van Dijk, F. van Lierop, J. Beijsens, sekretaris J.F. de Wit

516. Z. 26-4-1805 3/103v-104r

Eedaflegging van het nieuwbenoemde lid van het gemeentebestuur en schepen van Zeelst Jan H. Beijsens in handen van de schout-civiel.

Getekend: G. de Wit, J. Beijsens, Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg, sekretaris J.F. de Wit

517. B. 27-4-1805 3/102

Vergadering van de leden van het gemeentebestuur en de gekommitteerden van Blaarthem. Verkiezing van nieuwe burgemeester en armmeester. Gekozen tot burgemeester Hendrik van Neunen, tot aumeester Geert Couwenberg (gekontinueerd).

Getekend: Jan M. Baselmans, C. van Dommelen, Francis Donkers, M.v.d. Heuvel, D. van Gennip, H. van Baarschot, sekretaris J.F. de Wit

518. B. 27-4-1805 3/102v

Burgemeester Hendrik van Neunen en armmeester Geert Couwenberg hebben de voorgeschreven eed in handen van de schout-civiel afgelegd.

Getekend: H. van Neunen, G. de Wit, Jan M. Baselmans, C. van Dommelen, sekretaris J.F. de Wit

519. V. 29-4-1805 3/100

Vergadering van de leden van het gemeentebestuur en de gekommitteerden van Veldhoven. Aangezien de ambtsperiode van de burgemeesters op 30 april a.s. afloopt evenals die van de armmeester, wordt overgegaan tot verkiezing van nieuwe burgemeesters en van een armmeester. Gekozen worden tot burgemeesters Jan Smulders en Paulus Eijmans en tot armmeester Elias Beerens.

Getekend: J. Somers, W.v.d. Eijnden, A.v.d. Wildenberg, D.v. Esbeek, Jan P. Liebrechts, P.v.d. Hurk, sekretaris J.F. de Wit

520. Z. 2-5-1805 3/101v

De nieuwe burgemeesters Antonie Jansen en Geert P. Senders en de nieuwe anuineester Adriaen Borgers hebben de voorgeschreven eed afgelegd.

Getekend: G.P. Senders, Antonie Jansen, A. Borgers, G. de Wit, Joh. van Rooy, P.v.d. Wildenberg, sekretaris J.F. de Wit

521. V. 6-5-1805 3/100v

Jan Smulders en Paulus Eijmans (benoemd tot burgemeesters van Veldhoven voor de tijd van 1 mei 1805 tot 30 april 1806) en Elias Beerens (benoemd tot almeeester van Veldhoven voor dezelfde tijd) hebben de eed in handen van de schout-civiel afgelegd.

Getekend: J. Smulders, Paulus Eijmans, Elias Beerens, G. de Wit, J. Somers, W.v.d. Eijnden, A.v.d. Wildenberg, sekretaris J.F. de Wit

522. V.Z.B. 20-7 en 9-9-1805 3/104v-110r

Vergadering van de schout-civiel, de leden van de gemeentebesturen en de gekommitteerden van Veldhoven, Zeelst en Blaarthem naar aanleiding van het rekwest van de president-schep en J. Somers aan het Departementaal Bestuur van Brabant aangaande de weigering van Veldhoven, Zeelst en Blaarthem, om het hem toekomende traktement als plaatsvervangend officier, dat volgens resolutie van de Ho.Mo. d.d. 8 juni 1734 hierop staat, vanaf 11 augustus 1798 uit te betalen zoals dit ook in andere gemeenten b.v. in Waalre is geschied. Op een brief van de Meijerijsche Vergadering hierover (Helmond 19 juni 1805) aan Zeelst, Veldhoven en Blaarthem wordt op 9 september 1805 als volgt geantwoord: Men vindt het in de eerste plaats vreemd, dat de Meijerijsche Vergadering zich met dergelijke nartikuliere zaken gaat bezighouden. Bij de inval der Fransen in 1794' heeft men in Veldhoven, Zeelst en Blaarthem getracht zoveel mogelijk de regering van het plaatselijk bestuur staande te houden. Wouter van den Eijnden, toen als president van het gemeentebestuur van Veldhoven en als zodanig van de gekombineerde rechtbank Veldhoven, Zeelst en Blaarthem benoemd, kreeg stilzwingend het ambt van civiel en crimineel officier. Hiervoor kreeg hij echter geen enkel traktement en het kwam ook niet bij hem op om hiervoor iets te vorderen. J. Somers volgde hem op als president. Met de navolgende punten staven Veldhoven, Zeelst en Blaarthem de weigering en verzoeken daarmede de Meijerijsche Vergadering een desbetreffend advies aan de Commissie van Justitie te willen geven: 1) J. Somers heeft evenmin als zijn voorganger ooit een traktement gevraagd; 2) de emolumenten van de publieke verkopeningen zijn met onderlinge goedkeuring steeds ten behoeve van de armen in de armenkas gestort; 3) de jura van de jaarlijkse verpachting der tienden werden door de Commissarissen van het bestuur gelijk verdeeld; 4) op de jaarlijkse begroting, bij de behandeling waarvan Somers steeds aanwezig was als president, stond nooit enige post van traktement voor hem in zijn hoedanigheid als officier; 5) Somers heeft zijn hoe-

danigheid als officier of als president waarnemende dit officie ()nl kend toen hij bij gelegenheid verzocht werd een visitatie te doen bij een huisbraak. Verder haalt hij in zijn rekwest voorbeelden aan die in zijn kraam te pas komen. De regenten van Veldhoven, Zeelst en Blaarthem stellen tegenover het door hem aangehaalde voorbeeld van Waalre, dat van Eersel, Oerle, Vessem en Bladel, waar de presidenten nooit en nimmer een dergelijk traktement gevraagd noch ontvangen hebben.

(wordt vervolgd)

IV. JAARKRONIEKEN UIT DE SCHEPENPROTOKOLLEN VAN OIRSCHOT-BEST

(door J. Santegoeds, Nuenen)

NOVEMBER

1593

Huybrecht Molenbroecx gequetst ende gestorven:

Opten voerscreven IIe november is Huybrecht Meulenbroecx, dienaer van mejoffr. van Merode doer eenen Wael genoempt Mathys, wesende dienaer van myne heere van IJseren, met eenen rieck in zyn hoofd gesteecken, omme seeckere mist dat de voerscreven Wael van myns joffrouws mist hadde geladen, ende daeraff opten IXe november gestorven int huys van Gerart Peters, genoempt den Moriaan, tot Oerschot.

Werm weder:

Het heeft desen tyt acht dagen lanck soo werm geweest ofte inde mey hadde geweest, maer dagelyx gereghent soo dat de naeschaer noch seer by quam ende daernaey drye off vier dagen coudt.

Ordinantie vande wolven:

Opten VIe ordinantie gegeven aen Adriaen Henricxssen met syn kinderen, Henssen in Herebeeck, Jan Pauwels Roesten etc. van achtiën gulden opten heffer der contributiën van Straten ende Kerckhoff, elck negen gulden, ter saecke dat sy vyff jonge wolven hadden gevangen, geleden halff een halff jaer.

Versueck van betaeling der heerwagens by Ekerschot aengenomen:

Opten XIe dachvaert gehouden binnen Eyndoven soo vande heerwagens als anderssins ende soo de geassigneerde nyet en betaelden, heeft Ekerschot als den eenen aengenomen hebbende wederom geprotesteert.

Wagens ontreden:

Opten selven dach is den eenen wagenman van Naestenbest met den wagens van Orten vuyt geweest hebbende met drye perden ontreden, genoempt Joost Pauwels van Cronenborch off Jan Aerts broer.

Hoy ende Brantgelt van Orten geexecuteert:

Opten XVIIe november des smergens hier gecomen Wynant Jacops met vele soldaten vanden Bosch daeraff Cornelis Janssen van Tilborch corpo-

rael was, ter saecke van seeckere hoy ende brantgelt ons bedragende sestien gulden, te weten voer thoy acht gulden en voer vier voeder brantgelt acht gulden, van dat er de soldaten tot Orten gelegen hebben gehadt ende den selven Cornelissen gegeven van executie drye gulden, behalven den cost van hem ende den soldaten.

Idem:

Opten selven dach eenen omloner gecomen vande heer van Helmont dat men aen Herman Ghysbrechts soude overbrengen alle tgeene datmen in hoy, stroy, haver, geit, brant soude mogen hebben gegeven, prout in cop. Ende hielt den brieff dat tselve was ter ordinantie vande heere van Helmont als gouverneur vanden Bosche ende haerder Meyerye.

Metsers hont doot gevallen:

Opten XIIIe november is den hont genoempt Mor toebehorende Willemen de Metser, rentmeester vande capelle tot Oerschot, gesloten geweest zynde opte capittel camer, smergens onder de metten van boven neder aff gesprongen inden thore, dat heer Laureys Rose, canonick, ende de vicarisen verscrieten, meynende dat Titeuillus off eenen duyvel van boven neder gesprongen hadde, ende den selven hondt synen achterste beenen gebroken hebbende, leeftden noch daer nae.

Recompense vande vuythueringe des legers van Kemplant:

Opten XVIIe heeft Dirck vander Sterren vyt Eyndoven hier oenen omloper gesonden omme te comen betalen tgene hy hadde moeten geloven (boven de IC 1 gld tot Rythoven geconsenteert) totte vuythueringe vande volck soo tot Helmont gelegen hebbende als tot Orten, daer aff Don Ambrosia overste was, seggende tselve voer geheel Kempelant gedaen te hebben daeraff den taux van Oerschot was IC IX gld XIII st VI den, onder de selven vander Sterre hadde mynen heere Clusius schouteth van Kempelant getekent dat hem wel verdacht sulx te behoiren, tselve voer advis gegeven hebbend.

Ruyter van Bredae gecomen:

Opten selffden syn des avonts hier doer gecomen twee compaignien ruyteren van Breda ontrent tien uren, maer en hebben nyet quaets gedaen, Jan de Nael heeft se geleydt als daertoe gecregen wesende, tot Diesden.

Schanse van Raemsdonck aff te werpen:

Opten XVIIe hier eenen brieff gecomen geadresseert aenden schouteth van Kempelant vande gouverneur van Geertruydenberge genoempt Duyvenvoird omme de forten van Raemsdonck voort te stooten.

Advertentie tot nieuwe sauvegarde:

Opten selven dach hier gecomen Hansken den Tambouryn van Heusden brieven brengende dat de Staten geordineert hadden dat men nieuwe sauvegarde soude comen impetieren.

Jan vanden *teer:

Opten selven dach is Jan vander Meer gecomen van Bredae met vele stockvis, keese, soudt etc.

Gekt voerden ordinarissen heerwagen:

Opten XVIIIe eenen bode gecomen vande heerwagens van Kempelant vuyt

Vrieslant, tydinge brengende dat de voerlieden wesende Jan Houbraken.. knecht ende Jacop Henrick Gerarts knecht geit mosten hebben ende sieck waeren.

Extraordinarisse aen Herentals gegeven:

Opten selven brieven van Dachverlies gecomen datmen overbrengen sonde alle extraordinarisse besondere aenden garnisoen van Herentals geleverd.

Brantgelt tot Eyndoven:

Opten selven dach brieven gecomen van Gielen Brugmans, lieutenant opt slot van Eyndoven, omme het brantgelt te comen betalen.

Fortificatie van Eyndoven te betalen:

Item oyck datmen soude comen betalen het contingent vande LXV gld dat mons. de Boys seeght aende fortificatie van Eyndoven verschoten te hebben, daer aff brieven van zyne exc. van Mansffelt gedepescheer te zyn, daer aff Oerschot was XIII gld XIII st.

Hertoch Ernest:

Men seeght vele vande coompste van Hertoch Ernestus, des keyzers broeder, omme over dese Nederlanden absolutelyck te comen commanderen.

Worm weder:

Vande XIe hevet seer warm geweest ende oyck van te vorens behoudelick drye oft vier dagen coudt middelre tyt, maer groten wint geweest.

Prys vande coren:

Den rogge heeft gegouwen d'Oerschots vat XIX ende XX st, de gerst XIII ende XIII st, de haver VIII st, den boeckweyt XII ende oyck XIII st, het geit den ouden cours.

Contributie swaer:

De contributie, de comeren, beden ende andere lasten syn soo swaer geweest datter menich mensch om is gaen trecken vuyt Oerschot.

Jan Ghysbert Brouwers soldaat tot Boextel geworden:

Soo Jan Ghysberts Brouwers inden Kerckhoff was geordineert omme den quote van VM gld binnen Oerschot daeraff den selven binnen den Kerckhof was IXC XX gld ende meer, soo is hij opte XVIIe doer gegaen naer Boextel ende heeft daer sConinx d... ende sondye genomen, daertoe Willem in Herebeek hem opten XVIIIe een rapnier heeft geschoncken, ende heeft Jan een roer gecocht voer ses oft sevendalven gulden, ende heeft hem in laten scryven, verdreven van Oerschot.

Geel:

Opten voerscreven XVIIIe hier gecomen van Geele, Hans van Have wonende inden Roscamo, ende Henrick Lemmens sone vande rentmeester Lemmens van Geele omme met mejoffr. te accorden vande achterstelle vande selve Lemmens, maer is omme redenen gediffereert.

Ordinarisse heerwagens ende brantgelt tot Eyndoven:

Opten XIXe tydinge gecomen dat Adriaen Haverhals, commis vande wagens binnen Eyndoven was ende opten XXe Jan Houbrakens ende Sgraets der-

waerts gereyst, meer aldaer comende ende hem nyet gevonden hebbend dan seeckere peerden vande Capteyn Villiart binnen Herentals omme henre fouragie geit comende, is Sgraets byden lieutenant van Eyndoven, genoempt Gilleijn Brugmans, aldaer enige tyt gehouden voerden brantgelt ende tgene mons. de Boys heyschten gelyck boven verhaelt is

Cecilie:

Op Sinte Cecilien dach geteert ten huysse Aert Sgraets voer IIII st den maeltyt, daer zyn gecompereert heer Laureys Rose, heer Jan van Merode canonicken, heer Robrecht van Os pastoor, heer Henrick Verbeeck, Marten Goyaertssen, heer Wouter Goris van Cuyck, heer Michiel van Merevoirt van Helmont, heer Goessen Goort Goessens ende Dirck Weygerganx Bascommer, vicarissen, Jan van Esch, mr. Peter zyn soon, Henrick vande Sterren zyn swager, den pastoor van Oestelbeers, mr. Willem vande Ven sangmeester ende schoolmeester, Aert Sgraets secretaris, Niclaes Henricksen organist, Aert vander Ameyden orgelblaser, Willem de Metser rentmeester vande capelle, Wouter Franssen sanger ende Cornelis Verryt custer, mr. Willems soon, Wouter vande Dijck soon, Henrick van Herssel soon, ende Dirck Jans soon choralen, ende het bier buyten besteld, ende hebben int geheel verteert dyen ende sanderdaegs XXIII gld X st, daer aff het capittel heeft gegeven X gld ende elck boven dyen verteert XIII st.

Ruyteren van Breda:

Opten selven Sinte Cecilien dach syn hier negen ruyteren vande neder-cant door gereden, daer coens by was.

(wordt vervolgd)

V. a. DE OORKONDEN VAN BEST EN OIRSCHOT VANAF DE 14e EEUW

(vervolg)

80. SCHEPENOORKONDE VAN 'S-HERTOGENBOSCH
20 april 1425

Godefridus de Zeelst atque Nycolaus filius quondam Gerardi dicti vander Lulsdonc super annua et hereditaria pactione duorum lopinorum siliginis et unius et dimidii lopinorum brasii quam pactionem Johannes dictus Eessen solvendam habuerat anno quolibet hereditarie in festo purificationis beate Marie virginis ex molendino eenti de Strathen quam pactionem Mensa Sancti Spiritus in Oirschot erga Johannem dictum Eessen soen acquisierat ut dicebat atque super toto jure eisdem Godefrido et Nycolao in dicta pactione quovis modo competente ad opus eiusdem mense legitime et hereditarie renuntiaverunt effestucando modo in talibus consueto, promittentes dicti Godefridus et Nycolaus super se et bona sua omnia quod ipsi huiusmodi renuntiationem ratam et firmam perpetue sine contradictione observabunt et quod ipsi omnes obligationem et impetitionem ex parte eorumindictapactione

existentes prefate mense deponent omnino. Testes interfuerunt in Buscoducis Jacobus de Wiel et Iillelmus Reuve. Datum vicesimo die mensis aprilis feria sexta post dominicam qua cantatur "quasi modo" anno millesimo quadringentesimo vicesimo quinto.

Godefridus van Zeelst en Nycolaus, zoon van Gerardus van der Lulsdonc, hebben ten behoeve van de Tafel van de Heilige Geest van Oirschot, afstand gedaan van een erfpacht van 2 lopen rogge en 11 lopen gerst, welke erfpacht Johannes Eessen uit de windmolen te Strathen schuldig was en die de Tafel van de Heilige Geest van Johannes Eessen had overgenomen.

VI. OUDE TOPONYMICA

(door J.A.J. van den Bosch, Veldhoven)

Toen ik in 1973 deze rubriek van mijn voorganger overnam, was ik nauwelijks op de hoogte van de recente ontwikkelingen in de plaatsnaamkunde. Vandaar dat ik me aankondigde met de mededeling, dat ik "geen toponymist ben, slechts taal- en letterkundige en dit laatste meer dan het eerste" (Campinia, 2e jaargang, januari 1973, pag. 172). Ik heb er toen al op gewezen, dat ik moeilijk kon voldoen aan de doelstelling van "Campinia": "zoveel mogelijk documentatiemateriaal . . . te publiceren", en dit "leesbaar en verstaanbaar (te) maken vooral voor het komponeren van skripties, monografieën en proefschriften". Mijn doelstelling was dan ook beperkter: wat ik wilde was "stof tot discussie geven" en op de tweede plaats "nog niet gesignaleerde toponiemen verzamelen en verklaren". In noch het een noch het ander ben ik geslaagd, wel in mijn opzet "compilaties te geven uit het wetenschappelijk werk van anderen voor een breder publiek gepopulariseerd". Met dit laatste beantwoordde ik echter van meet af aan niet aan de bovengenoemde doelstellingen van "Campinia". De artikelenreeks - wat ben ik vaak afwezig geweest! - heeft me echter wel het een en ander geleerd, doordat ik in aanraking kwam met nieuwe literatuur zoals het werk van Molenmans en anderen in het tijdschrift "Naamkunde".

En dat wat ik geleerd heb, is voor mij een reden mijn medewerking aan "Campinia" in deze vorm te beëindigen: het tijdperk van de klassiek etymologische beoefening van de naamkunde is definitief voorbij en om me te verdiepen in de nieuwe ontwikkelingen, deze hij te houden en er voor deze streek vruchtbaar mee te gaan werken, ontbreekt me te enen male de tijd.

Molenmans heeft nog niet zo lang geleden in "Naamkunde" geschreven, dat het nauwelijks nog zin heeft losse etymologieën te geven, want het betekent niet meer dan herhalen wat anderen elders al hebben vastgesteld, of als hun vermoeden uitgesproken en dit laatste het meest.

De moderne toponymist werkt anders. Voor hem is het belangrijk te kunnen beschikken over - ik noem maar een voorbeeld - alle in een

bepaalde streek voorkomende toponiemen "beemd", hun lokalisering, liefst met vermelding van de oorspronkelijke functie en/of begroeiing om met behulp daarvan de betekenisontwikkeling van het woord vast te stellen, met andere woorden: we kunnen taalhistorisch wel vaststellen, dat een beemd oorspronkelijk grasland betekende, maar het maakt nogal wat verschil of dat grasland particulier bezit of gemene grond is. Beemden in Belgisch-Limburg kunnen in de 19e eeuw een andere functie gehad hebben dan een beemd in Veldhoven. En dat betekent betekenisverschil. Over de strikt linguïstische benadering van de namen spreek ik nu nog niet eens.

Indien van een bepaalde streek voldoende materiaal verzameld is, is het mogelijk stratificaties op te stellen en daaruit conclusies te trekken voor bijvoorbeeld de landschaps-, ontginnings- en bewoningsgeschiedenis van een bepaalde streek. Ook hiervan een beknopt voorbeeld (Molenmans heeft in "Brabants Heem", jaargang XXVI-1974, nr. 3, pag. 112-121 over deze materie een even instructief als deskundig artikel geschreven.)

De Kempen telt een vrij belangrijke groep jong prehistorische nederzettingen, maar nauwelijks merovingisch-karolingische nederzettingen uit de 4e - 8e eeuw zoals -ingen en -heemnamen. Namen op -zele en -hof komen vaker voor, maar die dateren uit de 7e-8e eeuw. Hieruit trekt Molenmans de conclusie, dat het Kempenland in de prehistorie bewoond was. Terwijl de Frankische landnametijd de Kempen nauwelijks beroerd heeft. De namen -zele, die dateren uit de 7e-8e eeuw, bewijzen, dat er toen een belangrijke bevolkingsaanwas heeft plaatsgevonden. Een voorbeeld uit de landschapsgeschiedenis. 80% van de Kempische nederzettingen zijn natuurnamen, namen die de kenmerken van een plaats beschrijven: hoog of laag, vochtig, droog, etc.. Het feit dat vele Kempische namen lo-namen zijn (Bladel, Eersel, Gestel, Hulsel, Hoogeloon (= lo + n), Winterle e.a.) bewijst dat de loofbosbegroeiing in de Kempen primair is en de heidebegroeiing secundair. Zo'n structurele vaststelling is belangrijker dan het blijven gissen naar de betekenis van het eerste lid van genoemde toponiemen: wat betekent Eers-, Ges-, etc. in Eersel, Gestel.

In genoemd artikel van Molenmans zegt hij, dat reeds De Bont erop gewezen heeft, dat Noord-Brabant toponymisch een nog vrijwel onontgonnen gebied is. Dit is de aanleiding geworden tot het ontplooiën van activiteiten om iets aan die achterstand te doen. In "Brabants Heem", jaargang nr. 29, nr. 1, 1977, staat een artikel van A.P. Kakebeeke: "Toponymie als project voor een heemkundekring I" in Brabants Heem nr. 2, 1977, volgt een tweede deel. Kakebeeke bespreekt in deze artikelen methoden tot het verzamelen van toponymisch materiaal.

Op de kaderdag van 19 december 1976 te Oisterwijk kondigde de heer Kakebeeke de oprichting aan van een toponymiecommissie binnen Brabants Heem. En volgens "Brabantia" 1977, nr. 2, pag. 82, bestaat deze commissie uit: mej. M. Spierings en de heren W. de Bakker, W. Cornelissen, A. Kakebeeke, M. de Koning, K. Leenders, N. Rooymans, dr. H. van Schaik, met als adviseurs dr. J. Molenmans en drs. A.C.M.

Kappelhof.

In "Brabants Heem", 29e jaargang, 1977, nr. 3, pag. 120 - 126, daal een oproep van "Het instituut voor dialectologie, volkskunde en naamkunde" tot het verzamelen van veldnamen en die o.a. op te sturen naar de Toponymische Commissie van Brabants Heem, secr. postbus 1104, 's-Hertogenbosch. Over de vorderingen van de werkzaamheden van deze commissie is mij niets bekend.

Tegen de achtergrond van dit verhaal moet het de lezers duidelijk zijn, dat ik het niet langer verantwoord acht op de bekende wijze te blijven etymologiseren.

Wat "Campinia" aan naamkunde dan kan en moet doen? Mevrouw van der Heijden-Bruning, assistent-archivaris, heeft mij er een tijd geleden op gewezen, dat er op het archief toen nog weinig bekend was van de toponymische activiteiten binnen Brabants Heem. Maar waarom zouden het archief, de redactie van Campinia of de lezers niet het initiatief kunnen nemen? In dit verband wijs ik op het belangrijke verzamelwerk van de heer A. van Run: op de mening, dat het kadaster (van 1832) van weinig belang zou zijn voor de toponiemenstudie, is men allang teruggekomen. Medewerking in breder verband wil ik altijd in overweging nemen.

Lectori salutem, en dank voor Uw belangstelling.

Naschrift van de redactie:

Wij danken de heer Van den Bosch voor de bijdragen die hii aan ons tijdschrift heeft geleverd. Alhoewel wij zijn motieven volledig begrijpen, zullen wij zijn interessante artikelen - compilaties of niet - toch missen.

Opgemerkt moet worden, dat het streekarchivariaat inmiddels, door diverse publikaties die verschenen zijn, beter op de hoogte is geraakt van de toponymische activiteiten binnen Brabants Heem. Ook verleent het assistentie aan de heemkundekring "De heerlijkheid Oirschot", die begonnen is met de bewerking van gegevens uit het kadaster van 1832.

De redactie stelt zich voor, de nodige aandacht aan de toponiemen van Best, Oirschot en Veldhoven te blijven besteden, en dit dan meer in beschrijvende dan in verklarende zin.

Ook op dit gebied zijn bijdragen van lezers van harte welkom.

VII. GENEALOGICA

1. ECHTPAREN VAN CROONENBURG van 1620 tot 1972, door A.B. van Croonenburg, Rotterdam

Zie hoofdstuk XI: Lezers leveren hun bijdrage, nr. 2, blz. 38.

2. A. GENEALOGISCHE FRAGMENTEN
uit de protokollen van vrijwillige rechtspraak in het oud rechterlijk archief van Oirschot en Best

De oudste generatie staat geheel rechts; de jongste geheel links. De getallen onderaan duiden op jaartal en folionummer van het protokol (het inventarisnummer is niet vermeld).

6. VAN DEN BOR

(gehuwd met:)

1.		Peter	
2.	Jan	"	XX Mariken Dries Philips
3.	Andries	//	"
4.	Catharina	"	X Michiel Mathijs de Crom
5.	Jenneken	"	X Jan Aert Andriessen

1 t/m 5. 1602 - 258v

7. BRANTS

(gehuwd met:)

1.		Laureys	
2.	Henrick t vei& 1604		X Margriet Jordaens de Metser
3.	Mechtelt	It	X Joost Michiel Joost van der waerden
4.	Geertruyt geb.1580	"	"

5.	willem	Henrick	Laureys	
6.	Yken		"	
7.	Henrick geb.1588	"	"	
8.			Zebreht t lid& 1599	
9.		Gelder		X Margriet Jan Hoppenbrouwers

1. 1604 - 411v; 1608 - 332; 1609 - 153
2. 1604 - 411v; 1608 - 332; 1609 - 153; 1612 - 101
3. 1604 - 411v; 1608 - 332; 1609 - 153
4. t/m 6. 1604 - 411v
7. 1604 - 411v; 1612 - 101
8. en 9. 1599 - 118v.

8. VAN DEN BROECK

(gehuwd met:)

1.		Symon	
2.	willem t vóór 1604	"	X Sijcken Michiel Die- lis van den Schoot
3.	willemken	'	X willem Joseph van Goorle
4.		Peter	
5.	Jacob		X Truycken Joost Claes- sen (uit St.M.gestel)
6.		Symon	
7.	Jan	"	X Catharina Henricx van den Schoot
8.	Symon	"	"
9.	Mariken	"	"

1. 1600 - 168; 1604 - 417
2. en 3. 1604 - 417
4. en 5. 1607 - 76
6. t/m 9. 1634 - 272.

A. van der Meulen
Amazonelaan 5, Eindhoven

(wordt vervolgd)

2. B. HUWELIJKEN IN DE HERVORMDE KERKEN VAN OOSTELBEERS EN MIDDEL-
BEERS, 1772 - 1804

(vervolg)

21. ondertrouw 18-1-1777; huwelijk 2-2-1777
SMOLDERS, Willem geb. Westelbeers won. Westelbeers
X
FIERS, Anna-Marie Jan geb. Westelbeers won. Westelbeers
22. ondertrouw 24-5-1777; huwelijk 8-6-1777
VAN MOL, Peter geb. Oirschot won. Oirschot
X
HEESTERS, Maria Peter geb. Oostelbeers won. Middelbeers
23. ondertrouw 15-11-1777; huwelijk 30-11-1777
MEIJESSEN, Dirk geb. Hoogeloon won. Hoogeloon
weduwenaar van Elisabeth
Cornelis de Kroon
X
ANSSEMS, Marie Wouter geb. Westelbeers won. Westelbeers
24. ondertrouw 10-1-1778; huwelijk 25-1-1778
VIT DER MEIDEN, Hendrik geb. Best won. Oostelbeers
X
PENNENBURGS, Hendrina geb. Riethoven won. Oostelbeers
25. ondertrouw 24-1-1778; huwelijk 8-2-1778
KOOLEN, Jan geb. Middelbeers won. Middelbeers
X
LUYBRECHTS, Maria Jan geb. Westelbeers won. Westelbeers
26. huwelijk 9-4-1778
VAN DER HOEVEN, Johan geb. Heeze won. Heeze
drossaard van Heeze, Leende
en Zesgehuchten
X
KUMSIUS, Theodora Cornelia geb. Heusden won. Heusden

27. ondertrouw 29-8-1778; huwelijk 13-9-1778
VAN DER EST, Johannes geb. Casteren won. Middelbeer!,
X
VAN REST, Helena Jan geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
28. ondertrouw 24-10-1778; huwelijk 8-11-1778
VAN DEN BIGGELAAR, Johannes geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
weduwenaar van Mie Peter
Veraa
X
KORSTIAANS, Inneke Peter geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
29. ondertrouw 31-10-1778; huwelijk 1-12-1778
VAN MOL, Lambert geb. Oostelbeers won. Nisnen
X
JONKERS, Johanna Maria geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
30. ondertrouw 2-1-1779; huwelijk 17-1-1779
VAN GILST, Gerard Peter geb. Westelbeers won. Westelbeers
X
ANSEMS, Inneke Wouter geb. Westelbeers won. Westelbeers
31. ondertrouw 2-1-1779; huwelijk 17-1-1779
VAN GILST, Cornelis Peter geb. Westelbeers won. Westelbeers
X
FIERS, Johanna Jan geb. Westelbeers won. Westelbeers
32. ondertrouw 16-10-1779; huwelijk 31-1-1779
MONEN, Johannes geb. Oostelbeers won. Westelbeers
X
MARK, Catharina Jan geb. Westelbeers won. Westelbeers
33. ondertrouw 23-1-1779; huwelijk 7-2-1779
FIERS, Johannes Jan geb. Westelbeers won. Westelbeers
X
VAN ANTWERPEN, Innemie Jan geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
34. huwelijk 11-4-1779
TEN HOVE, Klaas won. Oostelbeers
weduwenaar van Johanna Lies-
terhoud
X
ROLAARD, Cornelia won. Den Haag
weduwe van Gerrit Beekenkam
35. ondertrouw 15-4-1779; huwelijk 5-5-1779
VAN HEIHEN, Brunus Johan geb. Tongelre won. Mierlo
sekretaris te Mierlo
X
HORDIJK, Josina geb. Rotterdam won. Middelbeers

36. ondertrouw 19-6-1779; huwelijk 4-7-1779
 JACOBS, Adriaan geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
 X
 VAN NUNEN, Jochemijn geb. Wintelre won. Oostelbeers

37. ondertrouw 15-1-1780; huwelijk 30-1-1780
 ADRIAANS, Peter Albert geb. Diessen won. Westelbeers
 X
 VAN MOL, Dora geb. Wintelre won. Westelbeers

38. ondertrouw 15-1-1780; huwelijk 30-1-1780
 VAN DEN OUDENOVEN, Dirk geb. Oostelbeers won. Oostelbeers
 weduwnaar van Elisabeth van Hest
 X
 VAN DER POEL, Jennemie Byndert geb. Oostelbeers won. Oostelbeers

39. ondertrouw 22-1-1780; huwelijk 6-2-1780
 DIRCKS, Dirk Corstiaan geb. Hulsel won. Oostelbeers
 X
 DE CROON, Cornelia Jan geb. Oirschot won. Oirschot

40. ondertrouw 1-4-1780; huwelijk 16-4-1780
 HULSELMANS, Martinus geb. Middelbeers won. Middelbeers
 weduwnaar van Maria Goyert van Spreuwen
 X
 DOORAKKERS, Mie Catharina geb. Westelbeers won. Westelbeers

(wordt vervolgd)

VIII. HUIZEN EN HUN BEWONERS TE OIRSCHOT
 VAN DE ZEVENTIENDE TOT DE TWINTIGSTE EEUW

Dit hoofdstuk zal in de volgende aflevering worden voortgezet.

IX. A. DE ARME WEDUWE OF DE WELSTAND IN BEST IN 1230

(door P.F.M. Rosier)

De werkgroep "Landschap en bewoning" van de Heemkundekring Best is sinds kort bezig met het inventariseren van de basisgegevens zoals die in het primitieve kadaster, bewaard in het streekarchief te Oirschot, staan opgetekend.

Een leuke bijkomstigheid van dit ordenen is, dat er haast vanzelfsprekend gegevens uitrollen, die zijdelings de interesse opwekken en die uitnodigen om er iets dieper in te duiken. Zoals bij het volgende:

De totale oppervlakte van de (belastingplichtige percelen in de) gemeente Best bedraagt 3537 bunder 25 roeden en 47 ellen. Er staan op dat moment (alles per 12 oktober 1832) 375 huizen in Best en verder nog een korenwindmolen, brouwerij, leerlooierij, werkhuis van smid, kerk, kerktoren, oliemolen, brandspuithuis, raadhuis, school, pastorie en een schuur van de logementhouder. Er blijken 507 leggerartikelenhouders te zijn, al of niet woonachtig in Best en al of niet belastingplichtig voor het gebouwde of ongebouwde eigendom in Best. De belastingopbrengst (van het standpunt van de inspecteur van het kadaster uit gezien heette het: belastbaar inkomen) bedroeg voor ongebouwd: f 29.536,01. Deze negenentwintigduizend gulden moesten dus door ruim 500 personen en/of instellingen opgebracht worden, is gemiddeld per hoofd f 58,20. Zou men nu mogen concluderen dat ieder diemeerdan+ f 50,-- belasting voor zijn grond moest betalen een zekere welstand genoot? We zullen zien.

Indien we diezelfde 507 delen op de totale oppervlakte, dan blijkt men gemiddeld 6 bunder 97 el te hebben.

Om te pogen een lijst te maken, die niet te lang wordt en toch overzichtelijk is, zijn al degenen, die meer dan 10 ha (bunder) hebben, er uitgehaald. Voor een vergelijkend onderzoek als dit waarbij met vrij recente gegevens gewerkt wordt, zijn voor de namen volgnummers ingevuld.

leggernr.	Oppervlakte totaal	Belastbaar ongebouwd	Belastbaar gebouwd	Aantal huizen
1	15.64.67	210.71	21.00	3
2	11.06.60	192.90	21.00	1
3	21.41.17+	330.15+	60.00+	3
4	17.54.77+	312.81	24.00	2
5	18.03.80+	239.83	30.00+	2
6	14.67.78	256.17+	33.00+	4
7	14.06.50	242.31	9.00	1
8	15.15.50	305.34+	18.00	2
9	17.39.54+	315.59+	15.00	2
10	15.11.50	324.41+	24.00	2
11	14.77.30	284.35+	15.00	1
12	10.19.10	269.33+	15.00	1

leggernr.	Oppervlakte totaal	Belastbaar ongebouwd	Belastbaar gebouwd	Aantal huizen
13	16.06.80+	264.75+	36.00+	1
14	12.92.30	173.88	33.00+	3
15	18.83.70+	273.34+	24.00	3
16	22.23.20+	388.25+	45.00+	4
17	10.45.05	180.53	81.00+	7+
18	10.53.42	237.30	27.00	4
19	23.80.99+	474.88+	39.00+	3
20	15.95.40	221.11	9.00	1
21	15.92.03	207.74	30.00+	2
22	12.44.10	233.31	27.00+	2
23	15.16.90	259.74+	24.00	3
24	28.86.60++	294.98+	27.00+	1
25	10.20.30	165.83	-	-
26	17.98.60+	136.86	-	-
27	12.22.06	179.70	15.00	1
28	11.89.50	37.05	-	-
29	26.21.53+	368.91+	24.00	3
(30	9.39.80	199.19	9.00	1)
Totaal	466.80.71	7.382.06	726.00	62

N.B. De nr. 30, die eigenlijk buiten de lijst valt, is alleen vermeld, omdat de eigenaar van leggernr. 29 ook voor de helft eigenaar is van de eigendommen op leggernr. 30: dus waarlijk een grootgrondbezitter! Voor de berekening blijft nr. 30 buiten beschouwing.

Wat leert ons nu deze lijst? Deze 29 eigenaren hadden gezamenlijk 13% van de grond in bezit, of gemiddeld 16 ha. De belastingopbrengst ongebouwd is van hen gezamenlijk 24,9% van het totaal, of gemiddeld f 254,--. Ze hadden dus ook kennelijk de duurdere grond. De belastingopbrengst gebouwd is gezamenlijk 19,2% van het totaal of gemiddeld f 25,-- (totaal gemiddelde f 19,--). Zij hebben ongeveer 1/6 deel van de huizen in bezit, waaronder veelal de duurdere. Degenen, die blijkens deze gegevens boven het gemiddelde zitten, zijn in bovenstaande lijst met een + teken gemerkt. Omdat met gemiddelden is gewerkt, zijn de conclusies wat globaal, maar daarom niet minder interessant.

Eigenaar 24 is beslist de grootgrondbezitter met behoorlijk waardevolle percelen en een duur huis. Het blijkt de fundatie Amelrijk Booth te zijn in Oirschot. Onmiddellijk daarna volgt eigenaar 29, een rector in Deerde, waarbij de aantekening ad 30 van belang is. Dan volgt nr. 19 met 3 huizen en veel dure grond, die toebehoort aan een misschien wel arme weduwe, die echter beslist een rijke boerin blijkt te zijn. Ook nr. 16 mag er wezen: hij heeft zelfs 4 huizen; hij behoort met nr. 17 (een tapper met 7 huizen) in deze tot de hoogst bezittende klasse; hij is klompemaker. Hij wordt onmiddellijk gevolgd door nr. 3, burgemeester, die wat minder en wat mindere grond heeft, maar dure huizen heeft.

Nr. 13 heeft maar een huis van een zekere welstand, waarschijnlijk een grote boerderij en blijft net boven het gemiddelde. Het Mi* wederom een weduwe (met kinderen) te zijn. Nr. 15 die geen dure huizen heeft, maar veel grond is ook klompemaker. Nr. 26 is alleen grondbezitter: de Cantorije van Oirschot. Nr. 5 heeft niet zo veel erg goede grond maar als weduwe zat ze er toch niet zo slecht bij. Nr. 9 is een goede landbouwer met 2 niet zo erg beste huizen en nr. 4 blijkt wéér een weduwe te zijn. Om dit verhaal voorlopig te besluiten maar om toch ook te laten zien dat het niet altijd zo'n welstand was: er waren ook weduwen die voor f 0,61, voor f 1,05 of voor f 1,36 waren aangeslagen. Trouwens, als je als landbouwer uit Acht f 0,13, als onderwijzer uit Strijp f 0,79 of als sekretaris uit Oirschot f 0,62 belasting schuldig bent in een andere plaats (Best), dan is naar ons idee het innen nauwelijks de moeite waard. Maar ja, de Domeinen werden aangeslagen voor ...f 0,06:

IX. DE "DESOLATE TOESTAND" VAN OERLE EN MEERVELDHOVEN IN 1753

Op 1 oktober 1752 ontvingen de schepenen van Oerle en Meerveldhoven een brief van de rentmeester der Domeinen in Brabant en de algemene ontvanger der bede (bede: een bepaalde belasting), waarin hun werd gevraagd verslag uit te brengen inzake het effect van de sinds 1746 verleende vermindering van belasting. De hoge overheid was er mee bekend, dat de armoede in de Kempische dorpen zonder meer schrijnend was, en zij gaf de dorpsbesturen de gelegenheid, opnieuw verkleining van de belastingdruk te bepleiten. De schepenen van Oerle en Meerveldhoven grepen deze kans aan om de narigheid in hun dorpen breed uit te meten. Hier volgen enkele passages uit hun verslag, gedateerd 9 juni 1753 (oud archief Oerle-Meerveldhoven, inventarisnummer 8).

En wat van de situatie, toestand en vermogen van onse plaatse in particulier zijn, deselve bestaat in één woort geseyd: arm, als ziinde dorpkens off plaatse gelegen seer verre van riviere, besonder Oirle. De landerijen in teul bestaat in savelagtige, sandige gront; de weyden in groesen van deselve natuur, die besonderlijk met drooge somers wijngn vrugten sijn voortbrengende, dat de beesten in leven moeten gehouden worden met loff van boomen en heggen. Daartoe moeten de inwoonders, willen sij haar vee van honger niet sien vergean, haar hooy 12 á 2 uren ver tot seer groote schaade en ongerieff voor haar gelt gaan koopen en per as tuys brengen, waardoor den akkerbouwers en veehandel in een nare en desolaten staat is. Ook, dat op de eerste genoemde plaats wel 1000, en op de tweede wel 400 vaten coren jaarlijx te kort komen, en ook geen off wijngn boter overentie, waarvan gemeenlijk de lasten worden betaalt. Turff slaan is op de voornoemde dorpkens onmogelijk, omdatter geen moer- of turffgronden te vinden sijn. Fabriequen zijnder geen (als OP Oirle wijngne schoenmakers); nering off hanteering van eenige negotie wort er niet gevonden off gedaan. De huysen sijn van een slegt gebouw en op

veele plaatse dakeloos; de matrialen om die te herstellen sijnder niet te vinden, en die buyten loes te halen zijn de ingesetene onmagtig. Voetsel voor menschen en beesten isser nodige, en dienvolgens de inwoonders armhertig en elendig. En daarvan veel op te halen (bedoeld wordt: aan belasting) is onnodig: onse voorsaten de regenten hebben in haar tijd dat al voorgedragen en bekent gemaakt. (... Volgt een opsomming van de leningen die nog door de dorpen Oerle en Meerveldhoven moeten worden afgelost. ...)

Daarenboven sijn de ingesetene van de voornoemde plaatse door inlo-geringe van troepen, en knevelarijen die sij daarvan hebben moeten uytstaan en lijden, tot in den gront uytgeput; door de Engelse off Britse troepen (de Staatse en Oostenrijkse troepen stonden blijkbaar minder goed aangeschreven) soude de ingesetene voordeele van kunnen gehad hebben datter levens te misse off overensie was geweest. Soodat bij hetgeene voorschreven als de heldere dag op te maken is, dat de voornoemde dorpen Oirle en Meerfelthove en de ingesetene van dien in den desolaatste staat sijn die bedagt kan worden, en in veel erger natuur als zij in den jare 1736 zijn geweest, schoon sij in die tijd in een elendige en armhartige staat waren.

De schepenen overdreven niet toen zij dit rapporteerden. In hetzelfde register dat dit verslag bevat, leest men verscheidene malen dat weduwen en weduwnaars toestemming vroegen om de onroerende goederen van hun kinderen publiek te verkopen (op zichzelf niets bijzonders), om reden dat zij geen geld hadden om hun vervallen huis te repareren of om de verponding (belasting op onroerend goed) en andere heffingen te betalen. Het kwam ook wel voor dat een eigenaar zijn goed zonder meer aan het armbestuur schonk: Dit laatste verkocht het geschonkene dan meestal weer, daar het anders op zijn beurt met de lasten kwam te zitten. Inkomsten leverden huizen en grond blijkbaar weinig of niet op. Geen wonder dat sommigen niet meer wilden weten dat zij eigenaars van bepaalde landerijen waren, zodat de sekretaris moest schrijven "... dat in de Sitterse Ackers alhier onder Oirle verschijde perseelen lant verlaten en decert gelegen zijn " Van deze gronden werd geen belasting betaald, wat nadelig was voor het gemeentebestuur, dat dus de vrijheid nam ze te verkopen. Ook zonder betaling wilden de schepenen de grond wel aan een nieuwe eigenaar kwijt; zij besloten "... een koopdag te beleggen om te bezien om die aan de man te helpen, hetzij voor of sonder Belt..." (20 mei 1760).

X. LIJST VAN WONINGEN TE VELDHOVEN IN DE 18de EEUW

(vervolg)

III. SCHOOT

82. 1741 De weduwe van Jan van Til
1751 De kinderen van Jan van Til; bewoner: Nol van Til
1757 Arnoldus van Til
83. 1741 De weduwe van Nijs Swagemakers; bewoner: Jan Cleijmans
1746 Dezelfde; bewoner: Hendrik Lathouwers
1757 Dezelfde; bewoner: Wouter Rijkers
1766 Dezelfde; bewoner: Cornelis Jan Eisen
1771 Cornelis Jan Elsen; bewoonster: de weduwe Griet Jan Eisen
1781 Govert Jan Eisen; medebewoner: Cornelis Jan Eisen
1786 Dezelfde; bewoner: Anthony Lummers
84. 1741 Jan van de Vorst; onbewoond
1746 Dezelfde; bewoner: Jan van Gelove
1751 De kinderen van Jan van de Vorst; bewoonster: de weduwe van Jan van Gelove
1757 Dezelfden; bewoner: Claas Koenen, later: Nicolaas van der Krieken
1766 Nicolaas van der Krieken
1771 De weduwe van Nicolaas van der Krieken
1781 Dezelfde; bewoner: Francis Rooijmans
1786 Johannes van Laarschot
85. 1741 De weduwe van Willem Hulselmans; bewoner: Jan Drijvers
1746 Dezelfde; bewoner: Arnold van Til
1751 Arnoldus Hulselmans
1757 Dezelfde; medebewoner: Nol van Leuwen
1766 Dezelfde; nu enige bewoner
86. 1741 De kinderen van Dielis Verheggen; bewoner: Francis Peels
1751 Hendrik van Til
1757 De weduwe van Hendrik van Til; bewoner: Claas Blox, later: Adriaan van der Sande
1766 Dezelfde; medebewoner: Jan Uijtregts
1771 Arnoldus Tops; medebewoner: Flip Eijmans
1781 Dezelfde; medebewoner: Martinus Louwers
1786 Dezelfde; nu enige bewoner
87. 1741 De kinderen van Dielis Verheggen; bewoner: Daniël de Grooff
1746 Dezelfden; bewoner: Paulus van Rooy
1751 Anthony Rooijmans
1786 Dezelfde; medebewoner: Francis Rooijmans
88. 1741 De weduwe van Peter Beysens
1746 Dezelfde; bewoner: Peter Heuvelmans

- 1751 De kinderen van Peter Beysens; onbewoond
1757 Bewoner: ... van de Zande; later: onbewoond
1766 Bestaat niet meer.
89. 1741 Claas van Beugen
1766 Jan Schroevens; vervallen huisje ernaast bestaat niet meer
- 1781 De kinderen van Jan Schroevens; bewoners: Lambert Bijsterveld en N. Bloks
1786 Dezelfden; bewoner: Lambert Bijsterveld
90. 1741 Jan Elsen en Dirk Hendrix
1746 De weduwe van Jan Eisen, en Dirk Hendrix
1751 De weduwe van Jan Eisen en de kinderen van Dirk Hendrix
1766 De weduwe van Jan Eisen
1781 Willem van der Meeren
91. 1741 De weduwe van Francis Swagemakers en de kinderen van Dielis Verheggen; bewoners: eerstgenoemde en Adriaan van Trigt
1751 De kinderen van Francis Swagemakers en Wouter Verheggen; bewoners: Cobus van de Vliet en Adriaan van Trigt
1757 De kinderen van Francis Swagemakers; medebewoner: Cobus van de Vliet
1766 Dezelfden; bewoner: Jacobus Swagemakers
1771 De weduwe van Jacobus Swagemakers en Hendricus Smets; bewoners: Corst van der Heijden en Marten Vermeulen
1781 De weduwe van Jacobus Swagemakers en Francis van Nieuwland (Naland); bewoner: Marten Vermeulen; de "camer" is afgebroken.
92. 1741 Symon Swagemakers; bewoner: Arnold van Leeuwen
1746 Bestaat niet meer
93. 1741 Hendrik Swagemakers; bewoner: Jan Eliëns
1746 Dezelfde; bewoners: Arnold van Leeuwen en Jan Eisen
1751 Gielen Schuts
1766 De kinderen van Gielen Schuts; bewoner: Wouter van de Gruijthuijsen
1781 Francis van Nieuwland (Naland)
94. 1741 De weduwe van Nol Verschuren
1746 Dezelfde; medebewoner: Jan Eliëns
1751 De weduwe van Dirk Tops; medebewoner: Jan van der Wallen
1757 Dezelfde; medebewoner: Jan Eisen
1766 Arnoldus Tops; bewoners: Adriaan van der Sande en Marie Nol Verschuren
1781 Dezelfde; bewoner: Adriaan van der Sande
95. 1741 Michiel Schuts
1751 Bestaat niet meer
96. 1741 Peter van Vlierden
1757 De weduwe Smets; bewoner: Adriaan van de Vliet

- 1766 Jenneke Aarts; bewoner: Dirk Martens
1781 Willem Verpaalen
1786 Michiel van Gemert.

(wordt vervolgd)

XI. LEZERS LEVEREN HUN BIJDRAGE

1. De parochie van de H. Caecilia te Veldhoven onder het pastoraat van Gerardus Verhoeven, 1826 - 1875 (door Th. A. Kuypers)

D. De pastoor en mens Gerardus Verhoeven (vervolg)

De gezondheid van pastoor Verhoeven liet + 1856 te wensen over. Regelmatig had hij last van zijn oude kwaal. In 1854 vroeg hij verlof om bij "onpasselijkheid" en bij slecht weer in de winter thuis in zijn huiskapel de H. Mis te mogen lezen. De aanleg van de nieuwe steenweg, waarvoor hij bijzonder geijverd had, werd de aanleiding om in 1855 de pastorie grondig te verbouwen en de wildernis vóór de pastorie in een siertuin te laten omvormen. De kosten werden gedeeltelijk door de kerkekas en gedeeltelijk door hemzelf gedragen. Met veel voldoening zal hij in zijn "engelsche tuin" met paden, bomen, houtgewas en vijvers gewandeld hebben, biddend in zijn brevier of met zijn hond zo maar genietend van het fraaie geheel. Zijn gastvrij huis was een klein "paradijsje" geworden. Alle aardse geluk is echter vergankelijk. In 1856 was er rouw op de pastorie. Op 21 november stierf daar Joannes Dominicus Sopers, geboortig uit 's-Hertogenbosch. Twintig jaar lang had hij een hartelijk onderdak gevonden op de pastorie. Van huis uit bemiddeld deed hij verschillende schenkingen aan de kerk. Hij werd in 1816 priester gewijd en in dat jaar benoemd tot kapelaan te Gemert. Pastoor Verhoeven en hij waren stads- en studiegenoten. Van jongsaf kenden ze elkaar en mogelijk waren beide families met elkaar bevriend. Na één jaar kapelaanschap in Gemert werd hij overgeplaatst naar Loon op Zand. Hier deed hij in 1822 afstand van zijn functie. Na zijn ontslag heeft hij mogelijk bij zijn familie in Den Bosch gewoond. In 1836 kreeg hij tegen betaling van kostgeld inwoning op de pastorie van Veldhoven. Pastoor Verhoeven riskeerde veel door hem in huis te nemen, want kapelaan Sopers was een getroubleerd man. In haar "Aantekeningen over Veldhoven" schrijft mevrouw A. Bergmans-Moeskops: "J.B. Moeskops (= grootvader van mevrouw Bergmans) vertelde: Mijnheer Sopers was enigszins geestelijk gestoord. Hij deed 's zondags de hoogmis, in welke mis pastoor Verhoeven preekte. Deze was erg lang van stof. Telkens herhaalde hij: Ik moet jullie **nog** eens op het hart drukken. Intussen wandelde dan mijnheer Sopers in kazuivel, een pijp rokend, op straat. Eens had pastoor Verhoeven zólang gepreikt,

dat Sopers zich van zijn misgewaden had ontdaan en hij weigerde pertinent de H. Mis na de preek voort te zetten." (Manuscript in privé bezit van mevrouw Bergmans) Het pleit voor het geduld en de collegialiteit van pastoor Verhoeven, dat hij met zulk een confrater twintig jaar lang hetzelfde dak deelde. In de Rekening van het jaar 1857 staat een post van 25 gulden "van de familie van den Eerw. Heer Sopers ontvangen voor casuïvel etc. waarmede zijn Eerw. is gekist geworden".

In 1858 was de hele schuld van de kerk afgelost. Bij de aflossing van de laatste 200 gulden schreef pastoor Verhoeven met grote voldoening: "hiermede is de geheele schuld op de kerk voldaan" (ook deze nota is later bij de Rekening van het jaar 1858 bijgeschreven). Voor de financiën van de kerk was het een keerpunt. In plaats van schuld kwam nu bezit. Reeds in datzelfde jaar werd aangekocht een stuk Metallique (= een Oostenrijks effect) rentende 21%, voor f 500,65. De nominale waarde was 1000 florijnen of 1250 gulden. Van jaar tot jaar werd het bezit aan waardepapieren groter, jaar op jaar steeg de opbrengst van de renten, geld maakte weer geld. Men kan met recht zeggen, dat de kerk ging "rentenieren". In 1875 bedroeg de opbrengst van de rente ruim één derde van de gewone inkomsten van de kerk. Toch was het een zuinigheid, die de wijsheid bedroeg, want pastoor Verhoeven verwaarloosde nu het onderhoud van kerk en pastorie. Daardoor kwamen zijn opvolgers voor grote onkosten te staan. Eén ding hadden zij in ieder geval voor op pastoor Verhoeven destijds: er was nu wél geld.

In 1866 kocht pastoor Verhoeven een nieuwe, brandvrije brandkast (voor 100 gulden plus f 3,20 voor vracht vanaf Den Bosch) en plaatste die op zijn slaapkamer. "In deze kast is van onderen een apartement voorzien met een slot. De sleutel van dit slot is bestemd voor den penningmeester, zoodat deze kast volgens verordening van ZDHoog-W. J. Zwijsen met een dubbel en verschillend slot voorzien is.... Alhoewel ik in het bovengedeelten ook voor mijne zaken eenig gebruik maak, behoort dezelve nogtans aan het R.C. gemeentebestuur Veldhoven. Immers de zaken van belang voor onze R.C. gemeente leggen onder in het apartement, waarvan den sleutel behoort aan den penningmeester." (Groot Rekenboek, pag. 338). Het oude archiefkastje verhuisde nu naar de kapel "en word alsnog gebruikt om zaken van minder belang, zoo als trouw- en doopboeken, vroegere rekenboeken of rekeningen en kwitantien te bewaren." (Groot Rekenboek, pag. 338).

Omdat het jammer zou zijn als bij zijn dood de voortuin verdeeld zou worden, wilde pastoor Verhoeven op raad van zijn vrienden en aandrang van de kerkmeesters zijn aandeel wel aan het kerkbestuur verkopen voor 600 gulden. In een niet gedateerde brief, ondertekend door G. Verhoeven, president en F.v.d.Sanden, loco-sekretaris, vroeg het kerkbestuur aan Mgr. J. Zwijsen verlof dit stuk tuin "tegen een redelijken prijs van 600 gulden" aan te kopen. Op dezelfde brief schreef monseigneur op 7 maart 1860 de gevraagde goedkeuring. Voor de kerkekas was het geen bezwaar. Het jaar 1859 was met een batig saldo van ruim 700 gulden afgesloten. (Brief in archief parochie). Op 28 juli 1860 werd bij notariële koopakte, opgemaakt door Henri-

cus de Wit, met als getuigen kapelaan H. Liingen en Johannis van de Put, dienstknecht, de koop bekrachtigd. (Koopakte in archief Pam chie). In deze akte wordt als koopsom 400 gulden opgegeven, "omdat zulks de cadastrale zoo wat was van onderhavig perceel land, alhoewel hetzelfde mij nogtans veel meer heeft gekost als de 600 gulden, die ik ervoor ontvangen heb." (Aldus pastoor Verhoeven in Groot Rekenboek, pag. 337).

De eerste getuige, kapelaan H. LÜngen, had toen reeds een belangrijke beslissing genomen. Op 26 januari 1860 had hij aan Mgr. J. Zwijsen ontslag gevraagd uit zijn functie in Veldhoven. Na lange overweging en op raad van zijn biechtvader, de deken en zijn pastoor, zo schreef hij, had hij besloten om bij de paters Trappisten in te treden (archieff bisdom). Waarom zijn ontslag niet direct volgde, is me niet bekend. Een jaar later, op 31 januari 1861, deelde hij Mgr. J. Zwijsen mee, dat zijn besluit steeds meer in de parochie bekend werd. Hij wilde nu de volgende week bij de Trappisten intreden en vroeg daarom ontslag uit zijn functie en canonieke toestemming om in deze orde opgenomen te worden (archieff bisdom). Een paar dagen later, op 4 februari 1861, werd hem nu wel ontslag verleend. De archivaris van de Achelse Kluis, pater Domien de Jong, deelde me mee, dat hij daar niet ingetreden was. Het meest waarschijnlijke lijkt me, dat kapelaan Lijngen na zijn ontslag naar Amersfoort gegaan is, waar destijds zijn ouders woonden. Vermoedelijk hebben zij hem afgeraden naar de Trappisten te gaan en hem de raad gegeven in het "Hollandse" te blijven. Zijn bidprentje vermeldt alleen zijn geboortedatum 31 maart 1820, zijn priesterwijding op 1 juni 1844 en zijn sterfdag te Amersfoort 19 november 1895, alwaar hij ook begraven werd.

Joannes Sengers, geboren te Asten op 2 januari 1833, volgde hem op als kapelaan te Veldhoven. Hij bleef slechts korte tijd en keerde in 1862 als assistent naar Hulsel terug, waar hij voor zijn benoeming naar Veldhoven reeds assistent geweest was. In zijn plaats kwam hier op 4 april 1862 als kapelaan Johannes Pijnenburg, geboren te Esa op 11 januari 1834. Hij zou tot 1879 in Veldhoven blijven. Uit de in het begin aangehaalde brief van 22 augustus 1872 hebben we hem reeds leren kennen als iemand, die begrip had voor zijn pastoor. Wederzijds was er een goede verstandhouding en hoezeer pastoor Verhoeven op zijn kapelaan en kapelaan Pijnenburg op zijn pastoor gesteld was, bleek wel uit het voornemen van pastoor Verhoeven om kapelaan Pijnenburg pastoor van Veldhoven te laten worden en als emeritus bij hem te gaan inwonen. Deze vriendschap met zijn kapelaan zal de laatste levensjaren van pastoor Verhoeven, die begrijpend gezelschap zo op prijs stelde, grotelijks verlicht hebben.

Voordat we zijn laatste levensjaren gaan beschrijven, moeten we eerst nog melding maken van de kwestie over de biechtstoelen in de kerk en over het godsdienstonderricht, dat door pastoor Verhoeven aan de kinderen gegeven werd. We kennen deze zaak alleen uit zijn brief aan Mgr. J. Zwijsen van 20 juni 1861, bewaard in het archief van het bisdom. Hier vinden we de "echte" pastoor Verhoeven weer terug. Met recht in zijn eer en goede bedoelingen aangetast, verant-

woordde hij zich tegenover zijn bisschop in klare taal en met duidelijke argumenten, strijdend met open vizier. Zijn zaak was een gerechte zaak. Tegelijk echter wilde hij zich als een kind volledig neerleggen bij de beslissing van vader bisschop in het volle vertrouwen, dat zijn zaak daar in goede handen was. Op te maken uit de brief was er het volgende aan voorafgegaan.

De deken van Eindhoven was in 1860 te Veldhoven op jaarlijkse visitatie geweest. Hij had de boeken nagekeken, de kas gecontroleerd, de kerk bezocht, de schoolkinderen op hun godsdienstkennis getest en een rapport over deze visitatie naar het bisdom gestuurd. Bij pastoor Verhoeven viel over zijn boeken en zijn kas niets te vermelden. Maar ja, de man moest zijn functie waarmaken en zo rapporteerde hij, dat de biechtstoelen in de kerk te eenvoudig waren en dat de godsdienstkennis van de kinderen niet voldoende was. Daarop stuurde het bisdom een briefje naar Veldhoven, waarin pastoor Verhoeven verantwoording gevraagd werd over de biechtstoelen in de kerk en over zijn godsdienstonderricht aan de kinderen. Dit was zijn antwoord:

Veldhoven, den 20 junij 1861

Doorluchtigste Hoogwaardig Heer:

Met zeer veel gevoelen heb ik Uwen Missive van 30 mej 1.1. ontvangen, en wat hierin van de biechtstoelen vermeld word raakt mij alleen niet, maar ook het Kerkbestuur, waarom wij in een officieel schrijven UDH, de reden ontwikkeld hebben, welke ons die eenvoudige biechtstoelen in de kerk heeft doen plaatsen, zooals UDHoogw. verder in dien officielen brief zult zien, tevens niet anders van meening zijnde, dan dat die biechtstoelen volgens de voorschriften van UDHoogw. voldoende waren; en het valt mij niet alleen maar ook het Kerkbestuur smartelijk van ongehoorzaamheid jegens UDH. verdacht te zijn. Zooals UDH. in gemelde officiëlen brief verder zult kunnen zien. Intusschen wanneer UDH. niettegenstaande onze aldaar beschouwde aanmerkingen zoude goedvinden andere meer kostbare biechtstoelen in de kerk te doen plaatsen, zal het mij en ook de overige leden van het Kerkbestuur zeer aangenaam zijn, dat UDHoogw. door onzen Zeer Eerw. Heer Deken gelieve te doen bepalen hoedanig die biechtstoelen behoren te wezen, en waar geplaatst te worden.

Het is omtrent 35 jaren dat ik hier te Veldhoven ben geplaatst. Ik heb hier kerk, ameublementen en ornamenten alles in eenen vervallen en ellendigen staat gevonden. Ik heb gedurende al dien tijd niet opgehouden de belangen van de kerk voor de mijne te stellen; en in vroegere jaren, toen het mijnefinantiële omstandigheden wat beter toelieten, uit mijne eigene gelden meer als 2 duizend guldens van mijn beperkt vermogen toegedragen om in de behoeften der kerk te voorzien. En dat ik nu, benevens de overige leden van het Kerkbestuur, aan wie immers ook deze zaak behoort, en welke ik UDH. om hunne kinderlijke onderdanigheid moet recomanderen, door onze spaarzaamheid in verdenking van ongehoorzaamheid schijnen gebracht valt ons smartelijk.

En niet minder grieft het mij de klacht wegens het onderwijs der kinderen hetgene mij alleen betreft, en waarom ik te meer de vrijheid neem UDHoogw. dezen mijnen confidentiëlen te zenden. In hoever eigenlijk de kinderen bij de visitatie van 1860 reden tot klachten hebben gegeven, weet ik niet. Ik was toen belet in persoon de visitatie in de kerk bij te wonen; en den Zeer Eerw. Heer Deken, vergezeld door mijnen kappellaan den Eerw. Heer Lngen, heeft zelfs de kinderen ondervraagt. Ik wil wel gelooven, dat dezelve aan Zijn Z.Eerw. niet goed voldaan hebben, zoo zijn Zeer Eerw. mij ook bij de terugkomst berigtte. Toch, behalven dat men onder de 90 á 100 kinderen ook al eenige met mindere capaciteit zal ontmoeten, is zoodanig eene omstandigheid en ook de manier van vragen vooral bij boerenkinderen, die niet allen dezelve vrijmoedigheid bezitten, iets buitengewoon. Zoodat ik geloof, wanneer ik die kinderen zelfs had ondervraagd en hen door mijne vragen wat geleid, zij beter zouden voldaan hebben. Intusschen wat er van zij: ik verzeker UDH. dat ik alle jaren die kinderen van hunne eerste, tweede en derde communie zelfs in persoon examineer. En dat ik, schoon zij geen theologanten zijn, in hen in het algemeen niet die onwetenschap bespeur, waarvan zij verdacht schijnen te zijn. Ook word regulier aan hen op de door UDH. bepaalde tijden altijd onderrigting gegeven, terwijl ik niet in gebreken blijf ook de ouders hierin hunne pligt voor te houden, en hen, door op de uithoeken personen te bestemmen, gelegenheid verschaf om nadere onderrigting te geven of in den catechismus te onderwijzen.

Ik weet niet wat hier verder aan te doen; en het valt mij zeer grievend hierin van nalatenheid beschuldigd te worden. Ik had zelfs gemeend UDHoogw. hierover in persoon te komen spreken, toch de moeilijkheid van de reis etc. heeft mij wederhouden. Intusschen vertrouw ik, dat UDH. dit mijn confidentieel schrijven ten besten zult duiden, en antwoord van UDHoogw. wegens de biechtstoelen inwachtende teeken ik mij met den diepsten eerbied.

Doorl. Hoogw. Heer
UDH. nederigen dienaar (w.g.) G. Verhoeven,
pastoor.

(wordt vervolgd)

Correctie een Aanvulling

Op bladzijde 35 (9de regel van boven) staat, dat H. Liingen op 26 januari 1860 ontslag vroeg als kapelaan. Dit jaartal staat op de originele brief. Achteraf bezien lijkt het me een schrijffout van de kapelaan te zijn. Bij het begin van een nieuw jaar maakt men heel gemakkelijk de fout om zich met het jaartal te verschrijven en het afgelopen jaar neer te schrijven. De brief is dan geschreven op 26 januari 1861. Het is moeilijk aan te nemen, dat Mgr. J. Zwijsen eerst een vol jaar niets laat horen en dan op de brief van 31 januari 1861 per kerende post antwoord geeft.

In Campinia, jaargang V, pagina 121 heb ik geschreven, dat er vanuit

Veldhoven geen jongens in het pauselijk leger gediend hebben bij de verdediging van de Pauselijke Staat. Ook hier moet ik de correctie aanbrenge, dat minstens één jongen en wel Joannes Lamberte, als Zouaaf gediend heeft. Het Museum voor de Zouaven te Oudenbosch kan mogelijkwijze hierover meer inlichtingen geven.

En dan tot slot nog een correctie en aanvulling bij Henricus van den Wildenberg, kerkmeester van de H. Caecilia (zie Campinia, jaargang VII, pagina 168).

Daar Franciscus van der Sanden in 1854 tot lid en penningmeester van het kerkbestuur van de H. Caecilia te Veldhoven benoemd werd, was ik oorspronkelijk in de veronderstelling, dat dit gebeurd was vanwege het overlijden van Henricus van de Wildenberg. (Een "overlijdensregister" over deze jaren is in het archief niet aanwezig.) Later bleek me, dat deze veronderstelling niet juist was. In 1854 heeft Mgr. J. Zwijsen een nieuw "Algemeen Reglement op de Kerkbesturen in het Bisdom Den Bosch" voorgeschreven. Ten gevolge daarvan moesten in alle parochies de leden van de kerkbesturen opnieuw benoemd worden. H. van de Wildenberg is bij deze gelegenheid, waarschijnlijk vanwege zijn leeftijd, niet herbenoemd. In zijn plaats kwam een jongere kracht, namelijk zijn schoonzoon Fr. v.d. Sanden. H.v.d. Wildenberg stierf vijf jaar later in augustus 1859. Enkele maanden nadien, met Kerstmis 1859, stierf ook zijn vrouw. Bij hun dood schonken hun kinderen f 80,- aan het kerkbestuur met de verplichting gedurende 25 jaren twee gezongen jaargetijden te doen voor hun overleden ouders. Volgens "Groot Rekenboek" (pagina 478) is tot en met 1885 deze verplichting nagekomen en beëindigd.

Th. A. Kuypers.

2. ECHTPAREN VAN CROONENBURG (Kroonenburg, Cronenburg, Croonenborgh) van 1620 tot 1972, genummerd in alfabetische orde der voornamen met ouders en kinderen VAN CROONENBURG (door A.B. van Cronenburg, Catharina straat 40 B, Rotterdam, tel. 010 - 52 26 51)

(vervolg)

197. IDA VAN CROONENBURG
d.v. Albertus en van Joanna van Rooy
geb. 27-1-1832 te Best
trouwt 28-11-1862 te Oirschot met
Anthonis van Esch
geb. 25-7-1838 te 's-Hertogenbosch
198. IDA GIJSBERT PAUWELS VAN CROONENBURGH
trouwt 19-5-1692 te Oirschot met
Jan Jans van Engelant
trouwt 14-5-1701 te Oirschot met
Dirck Jan Goossens

199. JACOBUS VAN CROONENBORGH
z.v. Joannes Jacobus en van Maria Godefridus van Liemd
geb. 11-10-1619 te Best
is gehuwd met
Catharina Michaël van Bilsen
kind:
Henricus, ged. 22-9-1651
200. JACOBUS FRANCO VAN CROONENBURGH
trouwt 16-6-1641 te Oirschot met
Maria Johanna Wouters van den Venne
kinderen (Oirschot):
Theodorus, ged. 5-7-1650
Joannes, ged. 30-9-1654
Egidius, ged. 2-7-1656
Egidius, ged. 15-8-1657
201. JACOBUS FRANCISCUS VAN CROONENBURG
z.v. Hendrikus Bartholomeus en van
Maria Anna Catharina Hendriks
geb. 22-2-1949 te Eindhoven
trouwt 5-12-1969 te Millingen met
Hildegonda Maria Lucia Hendriks
geb. 13-9-1950 te Millingen
202. JACOBUS JOHANNES VAN CROONENBURG
z.v. Ferdinandus en van Johanna van den Berg
geb. 1877 te Heenvliet
trouwt 3-2-1897 te Rotterdam met
Elisabeth Cornelia Hollaar
geb. 1875 te Middelharnis
203. JAN CROONENBURG
trouwt 21-5-1719 met
Allegonda van Herpen
geb. 16-12-1694
kind ('s-Hertogenbosch):
Theodorus Anselmus, ged. 11-10-1731
204. JAN VAN CROONENBURG
is gehuwd met
Hendrina Gerardus Hurcx
overl. 2-8-1803 te Best
205. JOANNES VAN CROONENBURG
z.v. Josephus en van Theodora Roosen
geb. 12-4-1817 te Oirschot, overl. 9-1-1894 te Oirschot
trouwt 30-1-1853 te Oirschot met
Hendrina van den Aker
kinderen (Oirschot):
Theodora, geb. 24-8-1853
Hendrika, geb. 2-5-1857
Maria, geb. 5-4-1860

Josephus, geb. 11-10-1863
Henricus, geb. 2-11-1865
Johanna Maria, .geb. 31-3-1869

206. JOANNES VAN KRONENBURG
z.v. Josef en van Adriana van den Akker
geb. 10-7-1872 te Best, overl. 26-3-1950 te Eindhoven
trouwt 4-2-1901 te Mierlo met
Lucia Maria yálpiik
geb. 19-6-1877 fel5fratum
trouwt 12-4-1902 te Stratum met
Francina Janssen
geb. 30-4-1874 te Stratum
kind (Stratum):
Cornelia Adriana Henrica, geb. 25-6-1902
207. JOANNES VAN KROONENBURG
z.v. Martinus en van Johanna Maria van den Brand
geb. 12-5-1887 te Sint-Oedenrode, overl. 7-12-1954 te Liempde
is gehuwd met
Woutrina Meulenbroek
208. JAN VAN CRONENBURG
z.v. Bartholomeus en van Joanna Clanssen
geb. 16-4-1882 te Nuenen, overl. 2-3-1955 te Eindhoven
trouwt 29-9-1908 te Antwerpen met
Maria Vermeiren
geb. 20-2-1886 te Boom
kind:
Alexander Willebrordus Guillaume, geb. 12-1-1912
209. JOANNES VAN KROONENBURG
is gehuwd met
Catharina Raaimakers
kind (Oirschot):
Johannes Adrianus, geb. 27-1-1935
210. JAN-BAPTIST VAN CROONENBURG
geb. 31-5-1842 te Goirle, overl. 1-12-1926 te Goirle
is gehuwd met
Adriana van der Schoot

(wordt vervolgd)

3. St. Odulphus, Bisschop van Utrecht
(door J. Th. M. Melssen)

In 1977 verscheen bij de B.V. Noord-Hollandsche Uitgeversmaatschappij te Amsterdam een studie van M.P. van Buijtenen, oud-rijksarchivaris in Utrecht, onder de naam "Langs de heiligenweg" met als ondertitel "Perspectief van enige vroeg-middeleeuwse verbindingen met Noord-Nederland".

In deze studie is voor onze streek vooral van belang het feit, dat Van Buijtenen door middel van *Patrozinienforschung* (=patroon-heiligen-onderzoek) een aantal historische gegevens aan het licht brengt, die normaliter en tot op heden dan ook niet aan het licht worden gebracht. Hij schrijft dan ook "Stammend uit de randgebieden van de geschiedvorsing, zoals nadrukkelijk werd betoogd, is 'Patrozinien-Forschung' van nature voorbestemd tot het vervullen van een bijkomende taak. Alleen als aan de overige bronnen geen historisch samenhangende uitspraken vallen te ontlokken, wil zo'n patroonheilige het zwijgen een enkele keer soms doorbreken." (pag.17).

De patroonheilige, die wij telkens weer in deze studie naar voren zien komen is de Heilige Odulphus uit Oirschot. Hij weet aan te tonen, dat het telkens om dezelfde Odulphus gaat en leidt ons langs de *heiligenweg* van St. Odulphus. Odulphus, gesproten uit Frankische adel te Oirschot als zoon van de eveneens te Oirschot in de middeleeuwen vereerde Sint Bodgis (Ludgis of Bugisis), werd priester gewijd en zag op verzoek van zijn ouders af van een intrede in een klooster. Hij wijdde zich aan de zielzorg te Oirschot met weinig enthousiasme en liet zich overhalen naar Utrecht te komen. Door bisschop Frederik (820 - 835) werd hij ingeschakeld in de bestrijding in Frieslands zuidwesthoek van wat anti -trinitatische ketterijen zouden zijn geweest. Hij slaagde hierin en bleef op verzoek van de Utrechtse kerkvorst te Stavoren, waarna hij eenmaal teruggekeerd (in Utrecht) omstreeks 865 overleed. Zijn leven werd kort na 917 geschreven (pag. 30-31).

Van Buijtenen tracht een uitvalsbasis van deze *heilige* familie te vinden en wijst naar het graafschap Loon, waar in (Borg)Loon St. Odulphus als patroon der kerk wordt genoemd (1131-1171) en waar omstreeks 850 een apocriefe graaf Odulf de macht in handen heeft. Hij concludeert dan ook: "Aangezien patrocinia echter niet uit de lucht komen vallen, moet er ergens een relatie Loon-Oirschot (Odulphus) hebben bestaan." (pag. 32). In tweede instantie memoreert hij de "custos" Odulphus, monnik van St. Riquier, die in de jaren 866 en 867 talrijke relieken verwerft voor het klooster Centula (pag. 32-33). Hij vermoedt een relatie via de abdij van St. Truiden in Haspengouw, welke abdij nog in de 15e eeuw cijnzen int in Oirschot en omgeving (pag. 35-36).

Hij vervolgt zijn *heiligenweg* langs Dendermonde en Stavoren en gaat in op het méér voorkomen van de (parochie c.q. kerk-) patroonheilige Odulphus t.o.v. de H. Frederik, die ten tijde van Odulphus bisschop van Utrecht was (pag. 51 e.v.).

Door middel van één beschrijving uit de kroniek van Evesham (Worces-

ter) uit de 12e eeuw vindt de schrijver een aanwijzing, dat aan Odulphus van circa 830 tot zeker circa 840 de pastorale zorg in het bisdom Utrecht door bisschop Frederik is toevertrouwd, nadat Frederik zijn bisschopsambt had neergelegd om boete te gaan doen na een door hem begane doodzonde (pag. 54-55).

Via Ohne, Varlar, Coesfeld en Varsseveld (waar eveneens Odulphus wordt vereerd) leidt van Buijtenen ons naar Erfurt, Quedlinburg-Maagdenburg (pag. 58 e.v., 69 e.v., 79 e.v.) waar hij ten slotte het bewijs vindt, dat St. Odulphus bisschop is geweest van Utrecht (pag. 88-91).

Naast Odulphus weet de schrijver nog een tweede bisschop aan de Utrechtse lijst toe te voegen, namelijk abt Alfrid van St. Amand, tussen 866 en 870 (pag. 52).

De studie is voorzien van afbeeldingen, waaronder zegels van Varlar (klooster) en (Borg)Loon (kerk) uit de 12e tot de 17e eeuw met afbeeldingen van de H. Odulphus, terwijl als Bijlage IV een verzoek van deken en kapittel van de collegiale kerk van St. Petrus te Oirschot is opgenomen, gericht aan hun collegae van St. Salvator te Utrecht om in het bezit te mogen worden gesteld van relikwieën van St. Odulphus voor hun kerk, waar ook de relikwieën van St. Bugisus, vader van St. Odulphus, in 1150 in een nieuwe schrijn zijn geplaatst (pag. 131-132).

XII. A. DE VERKOPING VAN HET HUIS DEN BERGH TE SPOORDONK IN 1672....

Zoals J. Vriens schreef in Campinia jaargang III, blz. 41 - 49, had de familie Van Merode, tak heren van Oirschot, omstreeks 1670 zoveel schulden gemaakt voor het bekostigen van haar procedures over de halve heerlijkheden van Oirschot en Hilvarenbeek, dat een faillissement en de gerechtelijke verkoping van haar heerlijke rechten en onroerende goederen in genoemde plaatsen onvermijdelijk waren. De grootste som was Maximiliaan van Merode, en na hem zijn oudste zoon Ferdinand, verschuldigd aan Catarina Stevens, weduwe van de sekretaris van de Brusselse Raad van Brabant Hendrik de Cort, te weten 16.000 gulden met verlopen interest. Deze schuld leidde tot beslaglegging op de halve heerlijkheden van Oirschot/Best en Hilvarenbeek/Diessen/Riel alsmede op zekere tienden te Oirschot, welke bezittingen men nader vindt omschreven in de bij bovengenoemd artikel afgedrukte aankondiging van publieke verkoping. Vooral de lijst van heerlijke rechten te Oirschot/Best die men daarin aantreft, is de moeite van het bekijken waard. De nieuwe heren van Oirschot behoorden tot de familie Sweerts de Landas.

Een kleine schuld, maar voor die tijd nog aanzienlijk genoeg, had Maximiliaan van Merode aan Gerrit van Hollant, gerechtsbode te Montfoort, en diens echtgenote Armeken Coenraets, namelijk 4500 gulden met verlopen interest. De lening was gesloten op 3 juli 1661, en het bedrag was verhypothekend op de halve heerlijkheid van Oirschot

alsmede op de allodiale (eigen, niet in leen ontvangen) goederen van de schuldenaar te Oirschot. Van Hollant had bedoeld dat de lening slechts kortlopend zou zijn, dus toen hij in 1667 nog niets had teruggezien van de geleende som en evenmin enige interest had ontvangen, wendde hij zich tot de Staten van Utrecht. Deze stuurden een brief aan Maximiliaan met het beleefde verzoek spoedig te betalen (1), doch zonder resultaat. Gerrit en Anneken zochten het toen hogerop: ze zonden een rekest aan de Staten-Generaal. De Hoogmogende Heren behandelden de zaak niet zelf, maar droegen haar over aan de Raad van Brabant (2), die eerst toestemming gaf tot beslaglegging en uiteindelijk, op 11 november 1669, tot verkoop bij executie (3). Aangezien in de aankondiging van de verkoping der halve heerlijkheden geen sprake is van de vordering van Van Hollant, mag men aannemen, dat de laatste de totale door hem teruggeëiste som heeft ontvangen uit de opbrengst van de verkoping van Maximiliaans, later Ferdinands, allodiale goederen onder Oirschot. Een exemplaar van de akte van publieke verkoping van deze goederen bevindt zich in het oud administratief archief van Oirschot en Best (4), en is gedateerd 9 maart 1672 (de inzets had reeds op 29 december 1671 plaatsgehad). Na de vermelding, dat de verkoping geschiedt op eis van Gerrit van Hollant, vindt men een opsomming van de gerechtelijke handelingen, die tot dan toe met betrekking tot de inbeslaggenomen goederen hebben plaatsgehad, alsmede van de verschillende "kopen" en de voorwaarden. De volgende goederen worden in de akte genoemd:

Eerste koop. Het adellijk huis Den Bergh, door water omgeven, met bijgebouw, binnenhoven, tuinen, boomgaarden, landerijen, hooischelf en visrecht; samen met de "Verlooren Kost" 81 lopen. Tevens: de akker naast de Vloet, 3 lopen 5 roeden; de akker bij de watermolen, 11 lopen; drie stukken in de "Boucht", 2 lopen 19 roeden; de "Braecke", 3 lopen 24 roeden; de "Koolhoff", 1 lope 14 roeden; de halve "Vloetacker", 11 lopen; de "Polsdonckbeemt", 8 lopen; de koeweide aan de Vloetdijk, 5 lopen; de "Schoorbeemt", 16 lopen; de "Banisveltbeemt", 10 lopen; de "Deurskens", 16 lopen; de akker aan de overzijde van de straat bij Jenneken Hendrik Peters, 1 lope 8 roeden; het "Moleneusel", 31 roeden.

Tweede koop. Drievijfde deel in de hoeve, die gebruikt wordt door Aart Jan Leunis. Deze hoeve omvat: huis en aanstede, 3 lopen 44 roeden; de akker bij het bakhuis, 1 lope 11 roeden; de "Putacker", 11 lopen; het "Kleyn Streepjen", 44 roeden; de "Groote Streep", 2 lopen 16 roeden; het nieuwe land aan het "Busselen", 1-lope 31 roeden; de "Hoogenacker", 2 lopen 10 roeden; nog een akker bij het bakhuis, 2 lopen 4 roeden; de akker aan het "Hooch", 1 lope 40 roeden; de "Hoochstraetacker", 1 lope 28 roeden; de "Vyerloop", 2 lopen 34 roeden; de "Sluysdries", 5 lopen; nog 21 lopen naast de "Sluysdries"; de "Streep" aan de overzijde van de straat, 1 lope 21 roeden; het heideveld bij de Postelse Hoeve, 12 lopen; de koeweide aan de overzijde van de Aa (Beerze), 12 lopen; de halve "Vloetbeemt", 8 lopen; de kanten rondom de akkers achter het bakhuis, 4 lopen; de halve "Langhdonck", 40 lopen; de kanten rondom de "Sluysdries" en de "Streep", 11 lopen.

Derde koop. Drievijfde deel in de hoeve die gebruikt wordt door Peter Symons Verhoeven. Deze hoeve omvat: huis en aanstede met de "Sluysacker", 9 lopen; de tuin bij de "biehall", 18 roeden; de "washoff", 2 lopen; de akker achter de schuur, 1 lope 26 roeden; de "Dries-eghd", 1 lope 42 roeden; de "Grootacker", 6 lonen 8 roeden; het "KleynMolenstuck", 1 lope 27 roeden; het "Groot Molenstuck", 2 lopen 22 roeden; de "Langhstreep", 4 lopen 31 roeden; de "Boonacker", 34 roeden; de "Kleyne Brantacker", 1 lope 36 roeden; de "Groote Brantacker", 2 lopen 32 roeden; de "Kleyn Langhdonck", 2 lopen 16 roeden; de "Groote Langhdonck", 4 lopen 18 roeden; het "Heyvelt", 8 lopen; de halve "Langhdonck", 40 lopen; de "Deeckensbeemt", 8 lopen; de beemd bij het huis, 12 lopen; de "Vloetbeemt", 8 lopen; de kanten van de akker achter de schuur, "Busselen" en "Sluys Aa", 3 lopen; de kanten van de "Molenstucken", 11 lopen; de kanten van de "Brantacker" met de "Cleyne Beemt", 8 lopen; de kanten van de "Langhdonck" en het "Moleneusel", 12 lopen.

Vierde koop. De hoeve op de Cattenbergh, die gebruikt wordt door Aart Peters van Nunen. Deze hoeve omvat: huis en aanstede, 41 roeden; het "Groot Hoogh", 2 lopen 31 roeden; het "Kleyn Hoogh", 1 lope; de "Streep", 7 lopen 34 roeden; de "Huijp", 4 lopen; de "Kleyn Hoeff", 1 lope 27 roeden; de "Achterste Hoeff", 1 lope 43 roeden; het land bij de schuur, 2 lopen 13 roeden; de binnenste koeweide bij het "Vroue wenackerken", 3 lopen; het "Leeg Veltjen" aan de "steege", 4 lopen; de "Sluysdries", 2 lopen; de dries achter Coppen, 2 lopen; het "bunderken" bij Luycas Peters, 4 lopen; het "Kesken", 11 lopen; het "Hanricxlaer", 8 lopen.

Vijfde koop. De hoeve aan het Beersevelt, die gebruikt wordt door de weduwe van Gerrit Peters van Roij, en begrensd wordt door: de goederen van Andries Cornelis Veckemans en anderen, het goed van Daniël Peters van Mierden, de gemeint. Deze hoeve omvat: huis en aanstede, 1 lope 19 roeden; de "Nieuwe Camp", 9 lopen 42 roeden; een nieuw erf van 7 lopen 1 roede; het "Vryelaer", 3 lopen 5 roeden; de "Moosten", 12 lopen; de koeweide van Jan Hobbelen, 6 lopen; de "Goindonck", 10 lopen; de "camp" bij het huis, 11 lopen; het huisje in de "Boucht", bewoond door de weduwe van Peter van Gestel, met beemdje, samen 2 lopen.

Zesde koop. Drievijfde deel in de waterkorenmolen en oliemolen bij Den Bergh, die gebruikt worden door mulder Hermen Jan Snellaerts tegen een pacht van 18 mudden rogge per jaar.

Zevende koop. Drievijfde deel in de windkorenmolen in de herdgang Kerkhof, die gebruikt wordt door mulder Jacob Hermens tegen een pacht van 30 á 32 mudden rogge per jaar. Van deze goederen werden koop één, vier en zeven (Den Bergh, de hoeve op de Cattenbergh en drievijfde deel in de Kerkhofse molen) gekocht door Catarina Stevens, weduwe van Hendrik de Cort. En dat voor respectievelijk 5500 gulden, 2000 gulden en 3200 gulden. De onderhavige akte vermeldt niets over de kopers van de andere goederen. Dat doet wel het oudste verpondingsregister van de herdgang Spoordonk (5), althans voor de kopen twee, drie en zes. Uit de omschrijvingen in dit register zou men kunnen opmaken, dat reeds gedeeltelijk eigenaar van

de desbetreffende goederen was: de jonker De Merode de Hounalie (waarschijnlijk Wernart genaamd). Indien deze veronderstelling juist is, mag men aannemen dat hij tweevijfde deel ervan bezat. Hij kreeg dan als mede-eigenaren naast zich: voor de kopen twee en drie Gijs-hert Pieck van Thienhoven en voor de waterkorenmolen en de oliemolen Maarten Christiaan Sweerts de Landas.

Noten:

1. R.A.N.B., Archief van de Raad van Brabant, inv. nr. 351 f. 377
2. R.A.N.B., Archief van de Raad van Brabant, inv. nr. 351 f. 373, 375r+v, 381
3. R.A.N.B., Archief van de Raad van Brabant, inv. nr. 741 f. 313
4. Streekarchief Noord-Kempenland, Oud administratief archief van Oirschot en Best, nog ongenummerd. Stuk kan deel hebben uitmaakt van een procesdossier.
5. Streekarchief Noord-Kempenland, Oud administratief archief van Oirschot en Best, nog ongenummerd, f. 23v, 24v en 146.

XII. B. EN EEN EEUW LATER

De heren P. van den Biggelaar en A. van Esch uit Oirschot ontdekten in het protokol nr. 304 van het oud-rechterlijk archief van Oirschot en Best een akte van publieke verkoping die meer licht werpt op de tot nog toe voor ons mysterieuze verdwijning van het huis Den Bergh te Spoordonk, tegen het einde van de 18de eeuw. De hierna volgende gegevens zijn ontleend aan de transkriptie van de heer Van Esch. Op 24 november (inzet) en 15 december 1772 (toewijzing) werd het goed Den Bergh publiek verkocht door Godefridus Dominicus Carolus van der Schuure, ridder, gepensioneerd luitenant van de dragonders in het regiment van generaal Cornabe (leger van de Republiek der Verenigde Nederlanden), inwoner van Oirschot.

De volgende goederen, opgemeten door de gezworen landmeter Reynier van Heumen, werden door de ridder te koop aangeboden.

1. Het adellijk huis of kasteel Den Bergh, bestaande uit het "groot huys" en het "laaghuis" (tegen elkaar aangebouwd en "scheydende langs den gevel"), en, daarbij: een muur (waarin ashok en privaat), een stal voor drie paarden, een koets- en brandhuis, een grote schuur met aangrenzende stal voor 18 á 20 runderen en nog eens 3 á 4 paarden, een bakhuis en een tuinkamer of zomerhuisje. In het woonhuis: kamers, kapel, keuken en overwelfde kelders.
2. De "neerhuysinghe" of boerenwoning met een brouwerij, visrecht op de Aa (Beerze), tuinen waarin twee vijvers en vele vruchtboomen, weiland, en grachten die in verbinding stonden met de Aa; gelegen bij de watermolen, in totaal 32 lopen en 17 roeden. Belendende percelen: de gemene grond en "de Bogt". De gehele dijk vanaf de molen of straat

tot aan de boerenwoning behoorde tot het erf. De eigenaar moest voor eenvierde deel het schoor dat bij de molen in de straat lag, onderhouden.

3. Acht percelen teelland in de "Bogt" of "Bergsbogt", te zamen met de koeweide aan de Vloedijck 36 lopen en 17 roeden groot. Belendende percelen: de gemene grond, Corstiaan Sanders, de gemene straat, Hendrik Smits, het Galgesteegje. Lasten: 13 vaten rogge per jaar aan de armen van de buurtschap Kerkhof; eenvierde van het onderhoud van het schoor in de straat bij de molen.

4. De "Bussers-acker", teel- en weiland, groot 6 lopen en 14 roeden. Belendende percelen: de gemene grond, Maria weduwe van Hendrik Jan Bressers.

5. Een perceel teelland genaamd het "Groot Hoogh", 3 lopen en 25 roeden, omsloten door de goederen van Wilhelmus Johannes de Cort, heer van Hilvarenbeek.

6. Een perceel weiland genaamd het "Moolen-eeuwsel", groot 7 lopen en 17 roeden. Belendende percelen.: Jan Dircx van Noenen, Adriaan van Heerbeek, de Groote Aa, de gemene straat.

7. Vier percelen groes- en teelland in de "Schoorbeempt", te zamen 15 lopen en 25 roeden. Belendende percelen: Hendrik Jan Aart Smits, de kinderen van Hendrik van Achel, de gemene grond, Peter van Beeck

8. Een perceel hooiland en land met houtgewas, genaamd de "Bansbeempt", groot 19 lopen 26 roeden. Belendende percelen: Mathea Udens weduwe van sekretaris De Marcq, Theodorus van Dooren, Herenanus Snel-laars, de gemene grond.

9. Een perceel hooiland en land met houtgewas, genaamd de "Polsdonck" of "PriemsteegW", gelegen in de buurtschap Heiel en 15 lopen 481 roeden groot. Belendende percelen: de gemene grond, Aibertus de Visser, Jan van Gils. Lasten: 3 gulden per jaar aan het kapittel van Oirschot.

De onder 1 tot en met 9 genoemde goederen waren verdeeld in 25 "kopen". Een groot deel van het onder 1 genoemde, met name de eigenlijke "kasteelwoning", werd, evenals de boerenwoning (2) en enkele van de landerijen, gekocht door C.H.J. Sweerts de Landas, drossaard van Oirschot. Het bijzondere van de onder 1 vermelde goederen is in het kader van deze verkoping, dat ze niet werden verkocht om opnieuw te worden bewoond, maar om te worden afgebroken. De koper kreeg in feite alleen het bouw materiaal (dat hij zelf moest slopen); de grond werd verkocht met de boerenwoning, die wel intact bleef. De afbraak mocht niet beginnen voordat Van der Schuure, tot dan toe bewoner van het "kasteel", en Dielis Jans Essens, huurder van de "neerhuysinghe" zouden zijn verhuisd. De nieuwe eigenaar van laatstgenoemde woning en van de grond tussen de grachten mocht de slopers niets in de weg leggen. Deze bepaling zal in de praktijk weinig moeilijkheden hebben opgeleverd, aangezien bedoelde eigenaar tevens medesloper was. De afbraak moest vóór Pinksteren 1774 zijn voltooid. De verkoper bedong, dat hij zelf de behangzels uit de kamers, de bedsteden met hun toebehoren, de botermolen uit de boerenwoning, het "groes" dat boven in de stal lag (veevoer?), de mesthopen van de binnenplaats, de as-hopen, en 20 jonge fruitbomen mocht meenemen. Of huize Den Bergh in-

derdaad binnen 11 jaar tot de grond toe werd afgebroken, zal uil na-der onderzoek moeten blijken.

XIII. DE HEREN VAN VUGHT EN OIRSCHOT IN DE 12de EN 13de EEUW

(door T. Klaversma, Boerhaavelaan 52, Eindhoven)

(vervolg)

5. Het geslacht der heren van Vught in de 13de eeuw (vervolg)

Over de enige mannelijke lekengetuige in de oorkonde van 1219, Boudewijn heer van Vught, bestaat wat meer zekerheid. Hij moet in 1219 nog tamelijk jong zijn geweest, want in 1257 was hij nog in leven. Men krijgt de indruk, dat hij het niet gemakkelijk heeft gehad. In 1232 werd een overeenkomst gesloten tussen Hendrik I, hertog van Brabant, en heer Boudewijn, bedoeld om - na alle twisten die tussen hen hadden plaatsgehad - een ware vrede en duurzame eendracht tot stand te brengen (1). Dit schijnt inderdaad gebeurd te zijn, maar heer Boudewijn trok daarbij wel aan het kortste eind. Hij moest al zijn goed tussen Molregrave en Maas aan de hertog afstaan, waarna hij het van deze in leen terug zou ontvangen naar Brabants recht. Het goed Vught met alle toebehoren, behalve hetgeen hij van de graaf van Gelre in leen had, heeft Boudewijn aan de hertog toebedeeld, zodanig dat de hertog de helft van het totale goed zou hebben (hijzelf de andere helft). Heer Boudewijn zou de rechtsbevoegdheid over de Kempen die zijn vader en diens voorgangers hadden bezeten, alleen behouden (2). Eveneens zou hij zijn (dienst)mannen houden die de hertog in diens vrije plaatsen zou opnemen, behalve degenen die sedert kort in Den Bosch woonden. Als de laatsten echter uit Den Bosch wilden vertrekken, waren zij vrij dit te doen. Hetzelfde recht over de "mannen" heeft de hertog toegestaan aan Boudewijns broer heer Daniël; immers: ze waren uit hetzelfde vrijgoed (allodium). Dit was niet de enige vrede die hertog Hendrik in 1232 sloot. Na hevige strijd moest Egidius, voogd van Breda, zich weer onder de leenheerschappij van de hertog buigen (3). In hetzelfde jaar raakte Diederik, heer van Altena, zijn heerschappij en rechtsbevoegdheid over Drunen en Waalwijk kwijt. De inkomsten uit beide domeinen mocht hij nog houden totdat de hertog hem 185 mark zou hebben betaald. Was de betaling geschied, dan kreeg de hertog de inkomsten, met de oprechte leenhulde van heer Wigward en zijn zoon (4). Het jaar daarvoor had Otto, graaf van Gelre, het graafschap Rode voor 2000 mark moeten afstaan. En de abdis en het kapittel van Thorn moesten aan hun voogd hertog Hendrik beloven - naar het schijnt met tegenzin -, dat zij hun bezit in Baarle, Gilze en de omgeving van Breda niet zonder zijn voorkennis zouden verpachten of vervreemden (5). Daarbij komt, dat de hertog in diezelfde jaren aan Oisterwijk, Sint-Oedenrode en Eindhoven rechten schonk welke van die van Den Bosch waren afgeleid, en dat blijkbaar tal van dienstmannen van de hoge adel zich tot erger-

nis van hun heren in die plaatsen vestigden. Zo krijgt men sterk de indruk, dat Kempenland en Peelland tussen circa 1200 en 1232 een zeer omstreden grensgebied volffilen, waarop Keulen, Gelre en Brabant rechten beweerden te hebben, en waar een aantal hoge edelen woonden die aanvankelijk veel vrijheid genoten doch na verschillende strubelingen omstreeks 1232 de een na de ander het gezag van de hertog van Brabant moesten erkennen.

Van Boudewijn van Vught horen we pas weer in 1250. Dan schenkt hij al zijn goederen tussen Husdenredamme en Masmunde - d.w.z. ongeveer tussen het tegenwoordige Oudheusden en Hedikhuizen - aan de abdijs Berne. Getuigen zijn: Jan heer van Heusden, Boudewijns vrouw Margaretha, en Boudewijns leenmannen Gisilbert Coc, ridder van Hemert, Jacob, ridder van Hedel en Everard, ridder van Ammerzoden (6). Waarschijnlijk was het huwelijk van Boudewijn en Margaretha kinderloos en is met hen de hoofdtak der heren van Vught uitgestorven. In 1257 verklaarde hij namelijk, dat hij al zijn goederen tussen Molregrave en Maas, alsmede alle goederen in Oosterbeek - welke laatste hij aan zijn zuster Mathilde vrouwe van Oye bij haar huwelijk in pand had overgedragen - aan de hertog had verkocht (7). Gezien de leeftijd van haar broer is Mathilde vermoedelijk de vrouw geweest van Gerard, heer van Ooy bij Nijmegen, die in 1233 samen met graaf Otto van Gelre de vrijheden van Arnhem bezwoer; Berthold en Gerard van Ooy waren dan haar zoons (8).

Noten:

1. A.R.A. Brussel, Archieven Rekenkamers, inv. nr. 1
2. Hieruit blijkt dat de Kempen toen een afzonderlijk rechtsgebied, dus een soort graafschap, vormden. Zo werden ze dan ook genoemd door de aartsbisschop van Keulen, toen hij in 1229 verklaarde, dat Gerard graaf van Gelre de grafelijkheid over de Kempen en de voogdij over de Peel van hem en de Keulse kerk in leen hield, zoals 's graven voorgangers ze in leen hielden van de voorgangers van de aartsbisschop. (Zie mijn artikel in Brabants Heem, jaargang XXV, nr. 3, blz. 57). Van een graafschap Kempenland in 1323 - door mij in hetzelfde artikel vermeld - is echter geen sprake, zoals mijn opponente Louise van Tongerloo terecht in Brabants Heem, jaargang XXV, nr. 6, blz. 149 opmerkte. Te veel vertrouwen in een cartularium in het archief van Postel, waarin Kempenland staat in plaats van Henegouwen, speelde mij parten.
3. P.C. Boeren, De heren van Breda en Schoten, blz. 166-170
4. A.R.A. Brussel, Archieven Rekenkamers, inv. nr. 1, fo. 100 recto. Deze heer Wiquard was waarschijnlijk Arnold Wiscard, een oom van Diederik van Altena. Hij komt v66r 1232 als getuige in enkele van Diederiks oorkonden voor, nadien niet meer. Later woonden er Wilschaerts in de omgeving van Geertruidenberg (Sloet, Oorkondenboek van Gelre I nr. 469bis; J. de Fremery, Supplement Oorkondenboek van Holland en Zeeland nr. 63).
5. Boeren, t.a.p. blz. 113

6. De Fremery, t.a.p. nr. 111
7. A.R.A. Brussel, Archieven Rekenkamers, inv. nr. 1 fo. 91 recto
8. W.A. van Spaen, Oordeelkundige inleiding tot de historie van Gelderland (1801 - 1805) IV, blz. 28.

(wordt vervolgd)

XIV. ARCHIVALIA AANGAANDE DE OUDE KEMPISCHE GILDEN

(vervolg)

18. Het Sint-Jansgilde te Oerle en het recht van de waag

Op huyden den elfden may 1700 drieënsestigh ten verzoeke van Jasper Sengers, hoofman van Sint-Jan galdealhier binnen Oerle, desen navolgende acte of resolutie geregistreert, en luyd woordelijk als volgt:

Extract uit de resolutiën van de Edelmogende Heeren Raden van Staat der Vereenigde Nederlanden

Maandag den 17 januarii 1763.

Is gehoord het rapport van den heer thesaurier-generaal Hop, hebben de ingevolge haar Edelmogende resolutie van den 27 der voorleden maand geëxamineert het berigt van den Raad en Rentmeester-Generaal der Domijnen van Brabant, De Schmeling, op de requeste van hoofman en deeken der schutterije van Sint-Jan tot Oerle, quartier van Kempeland, Mayerije van 's-Bosch, te kennen gevende dat aan de voornoemde schutterije vanouds gecompeteert heeft het recht van de waag tot Oerle voornoemt, gelijk ook de gemelde schutterije bij speciale resolutie van den 26 april 1689 daarin was gemaintineert geworden; dat de suppliante en hare voorsaten van tijd tot tijd de gerechtigheid daarvan dependerende publiquelijk en voor alle man hadden verpact op de voet van de conditiën van verpacting nevens de requeste gevoegt; dat door nalatigheid der pagters van dezelve waag de boeten tegens de contraventeurs niet zo stiptelijk en regulier zijnde geëxecuteert als wel behoorde, daardoor bij langheid destijds een onsekerheid ontstaan was soo ten opzigt der wijze van het invorderen der boeten als de groote derselve; dat zij suppliante desweegens gaarne een bepaling souden hebben mitsgaders een reglement hoedanig tegens de contraventeurs van de waag bij de nevensgevoegde conditiën van verpacting vermeld te procederen, en verzoeken de suppliante dat haar Edelmogende op den voet soals sulck bij haar Edelmoedigen resolutie van den 15 juny 1761 opzigt tot het Sint-Jorisgilde tot Eersel was goedgevonden, gelieven te statuieren een boete van 30 stuivers tegens de overtreeders van de kleynen waag, en een boete van 60 stuivers van de groote waag, ordinario modo in te vorderen en te verdelen eenderde part voor den aanbrenger, eenderde part voor

den waagmeester of pagter die de calange doen sal, en eenderde voor den armen van Oerle; en dat haar Edelmogenden voorschreven aan haar supplianten gelieven te accorderen om op approbatie van haar Edelmogenden met overleg en communicatie van de regenten van Oerle te formeren een behoorlijk reglement en lijst waarna en waarop het recht van de waag door die van de voormelte Sint-Jans-schutterije voortaan sal geheeven worden.

Waarop gedelibereert zijnde, is goedgevonden en verstaan, te arresteren het reglement en lijst hierna geinsereert, volgens welken ten behoeven van hoofman en deekenen der schutterije van Sint-Jan tot Oerle zal geheeven worden het regt van de waag tot Oerle voornoemt, met last aan de supplianten dit reglement te laate registree- ren ter griffie van de Leen- en Tolkamer en ten comptoire der Domey- nen tot 's-Bosch.

Reglement en lijst volgens welke ten behoeve van hoofman en deken der schutterij van Sint-Jan tot Oerle sal worden geheven het regt van de waag tot Oerle voornoemt.

Art. 1. De waagmeester of zijn collecteur zal ontfangen van de ver- copers van alle waren en koopmanschappen hieronder gemeld die in de waag zullen gewogen worden, dog van geene anderen, soveel als bij ider derselve staat gespeceficeert, te weten:

- van yder 100 pond tabak - twee stuyvers
(en met de kleyne waag gewogen wordende, onder de 100 pond tegens drie stuyvers van het 100 pond)
- van yder beest met breede tanden - twee stuyvers
- van de wol die te Oerle verkogt word - tegen drie stuyvers de 100 pond
- van yder steen vlas die te Oerle verkogt word - een oort stuy- vers
- van het mout dat tot Oerle verkogt en geleverd word - tegens twee st. van het 100 pond min of meer na advonant
- van een busselen gaaren van ider agt pond - twee oort st.
- wegende daaronder - een oor stuy- vers
(en daarboven na advonant)
- van ider geheel beest of varken - twee stuyvers
- van een kalf - eene stuyver
- van een schaap - eene stuyver
- van een hesp of ham van agt pond en daaronder - een oor st.

- van ieder steen pluymen - een oor stuyver,
(min of meer na advonant)
- van ieder steen wolle - een oor stuyver
(min of meer na advonant)
- van ieder agt pont cooper - een oor stuyver
(min of meer na advonant)
- van ieder 100 pond ijzer - twee stuyvers
(min of meer na advonant)
- van ieder 100 pond booter - drie stuyvers
(min of meer na advonant)
- van ieder agt pond ruyt - een oor stuyver
(min of meer na advonant)
- van ieder huyl die in de waag komt - drie oor stuyvers

De pagter sal gehouden wesen, in het declareren van het wegen de ponden te speceficeeren na aftrek van het opgewigt, en sulks:

- van de tabak 13 pond op het hondert;
 - van de boter 5 pond op het hondert;
 - en met de kleyne na advonant -
 - van het garen een loot op het pond;
 - en kleynder gewigt na advonant -
 - van speck of hammen 2 pond op het hondert;
 - van rundvlees 4 pond op het hondert;
 - van ijzer 2 pond op het hondert;
 - van wol een pond op het hondert.
- En ingeval eenige andere goederen, hierboven niet gespeceficeert, door uuyt- en ingesetenen van Oerle vrijwilligh in de waag mogten gebragt worden om gewogen te worden, sal van dezelve betaald worden met de kleyne tegens drie stuyvers het hondert pond, en met het hon- dert of gros tegens twee stuyvers.

Art. 2. De contraventeurs van dit reglement en lijst zullen verbeu- ren een boete van vijftien stuyvers voor de kleyne waag en van dar- tig stuyvers voor de groote waag.

Art. 3. De winkeliers en kooplieden tot Oerle sullen van de goederen hierboven gemeld komend van besloote steeden, die zij inslaan, vrij en exempt zijn, en sullen deselve goederen onder de agt ponden ten haargin huysen mogen uytwegen sonder desweegens iets aan de gerechtig- heid van de waag te betalen.

Art. 4. Den voorschreven winkeliers en kooplieden, benevens alle an- dere, sullen in haren huysen, schuiren of kelders binnen Oerle niet vermogen te hengen of gebruyken eenige waag daarin meer gewogen kan worden als 24 nond teffens zonder toestaan van den waagmeester of zijn collecteur, op verbeurte van de waag en een boete van sestig stuyvers, tenzij zij zig, des door den waagmeester of zijn collec- teur gerequireert wordende, binnen drie maal 24 uren na de voormel- te requisitie onder eede in handen van den officier en twee scheepe-

nen wilden expurgeeren van door het hangen en gebruycken van sodanige waag geen goederen aan de waag subject, hierboven gemeld, te zullen wegen of doen weegen, hetzij voor haarselvs hetsij voor anderen.

Art. 5. De waagmeester of zijn collecteur sal gehouden zijn alle jaar ten zijnen kosten zijn gewigt te doen ijkken bij een gesworen ijkmeester, sonder te mogen wegen met ongeijkte steenen, keyen, loot of ijzerwerk, op de verbeurte van sestig stuyvers.

Art. 6. De waagmeester of zijn collecteur sal ten aanvang van zijn pagt of bedieningen voorschreven ten allen tijden op requisitie van den officier, bij gestaafden eede in handen van den voornoemten officier, ten overstaan van twee schepenen moeten beloven, dit reglement en lijst in allen deele exactelijk te sullen observeren en nakomen, op peene van te verbeuren. een boete van sestig stuyvers voor yder contraventie.

Art. 7. De boetens in dit reglement gemeld sullen ordinario modo voor scheepenen van Oerle moeten ingevordert worden, en verdeeld worden tusschen den aanbrenger, den waagmeester die de calangie doen sal en den armen van Oerle, yder voor eenderde pardt.

Art. 8. Dit reglement sal tot Oerle moeten worden gepubliceert en ter secretarie aldaar geregistreerd, mitsgaders opgeborgten ter plaatse daar de waag sal gehouden worden, teneynde eenyder weten waarna sig heeft te reguleeren.

Onder stont: was geteekent Eg. Wasseneer ut. Lager stont: Accordiert met het register; was geteekent D. van Roijen. In margine stondt: geregistreert ter griffie van de Leen- en Tholcamer der hoofstad, Meyorie en quartier van 's-Hertogenbosch, in het register der resolutten van deselve emmer, dienende aldaar op den datum wanneer dese resoluttie genomen is; actum den 5 febr. 1763. Onder stont: was geteekent H.J. van Heurn. Lager stond: Geregistreert ten comptoire der Domijnen van Brabant te 's-Bosch in libr. van resol. beginnende 13 december 1758, fo. 214 verso. Onder stondt: was geteekent A. Varsveldt, geauthoriseerd.

Aldus dese acte geregistreert ter instantiën en versoeke als boven, ten overstaan van Willem Schippers en Wouter van Sambeek. Actum: datum ut supra.

Willem Schippers, presedent. W. van Sambeek, schepe.

Mij present: C. van Heuven, secretaris.

Het bovenstaande, opgetekend uit een register in het archief van de schepenen van Oerle en Mberveldhoven (inventarisnummer 8, folio 44 recto - 47 verso), is in grote lijnen als volgt samen te vatten. Vanouds bezat de schutterij van Sint-Jan te Oerle het recht van de waag. Op 26 april 1689 werd dit recht door de landsverheid bevestigd. Het was gebruikelijk dat hoofdman en dekens niet zelf als waagmeester(s) optraden, doch de waag verpachtten. Langzamerhand zijn degenen die de waag verpachtten, nalatig geworden in het beboeten der overtreders van de waag-voorschriften. Zo is onzekerheid ontstaan over de hoogte en de wijze van invordering der boeten. Derhalve zouden de huidige hoofdman - Jasper Sengers - en dekens de voorwaarden van verpachting graag zien aangevuld met nieuwe bepalingen

gen inzake deze boeten. Zij vragen aan de Raad van State om voor schriften die overeenkomen met die welke genoemd staan in een re;olutje d.d. 15-6-1761 betreffende het Sint-Jorisgilde te Eersol, h. weten: 30 stuiver boete bij overtreding van de kleine waag en 60 stuiver bij overtreding van de grote waag. Deze bedragen zullen in gelijke parten worden verdeeld tussen de aangever, de waagmeester en de armen.

Uit het op de resolutie volgende reglement - waarin van de verschillende te wegen koopwaren wordt vermeld hoeveel zij bij een bepaald gewicht moeten opbrengen aan waaggeld - blijkt, dat de boeten door de Raad. van State op de helft van de gevraagde hoogte zijn vastgesteld: 15 stuiver bij overtreding van de kleine en 30 stuiver bij overtreding van de grote waag. Winkeliers en kooplieden mogen goederen beneden 8 pond thuis afwegen. Het is hun niet toegestaan, een weegschaal te gebruiken waarop meer dan 24 pond kan worden gewogen. De waagmeester moet zijn gewicht elk jaar door de ijkmeester laten ijkken.

competeren = toekomen

contraventeur = overtreder

resolutie = besluit van een bestuurskollege

suppliant = indiener van een verzoekschrift

dependeren van = afhankelijk zijn van, samenhangen met

statueren = vaststellen

ordinario modo = op de gebruikelijke wijze

calange = aanklacht, vordering

requireren = eisen.